

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Dvopredmetni diplomski studij Hrvatskoga jezik i književnosti i Mađarskoga jezika i
književnosti

Ramona Romić

Studentski časopisi i pravopisna norma

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Jadranka Mlikota

Sumentorica: dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2016.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Dvopredmetni diplomski studij Hrvatskoga jezik i književnosti i Mađarskoga jezika i književnosti

Ramona Romić

Studentski časopisi i pravopisna norma

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana kroatistike

Osijek, 2016.

SAŽETAK

U radu se istražuje pravopisna norma u studentskim časopisima. Građom su obuhvaćeni studentski časopisi nekroatističkih studija s različitih sveučilišta u Republici Hrvatskoj. Cilj je istražiti poštuju li studentski časopisi pravopisnu normu te je li pravopisna nesigurnost uzrokovana promjenom pravopisne norme objavljivanjem *Hrvatskoga pravopisa* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (Zagreb, 2013.) ili joj razloge treba tražiti u drugom smjeru. Radom su izostavljeni časopisi studenata kroatistike jer je pretpostavka da su lektorirani i pravopisno točni. Rad će na koncu pokušati donijeti sud kolika je razina pismenosti na nekroatističkim studijima.

KLJUČNE RIJEČI: novinarsko-publicistički stil, pravopisna norma, studentski časopisi, pravopisne pogrješke, promjena pravopisne norme

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. FUNKCIONALNI STILOVI HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA.....	3
2.1. Znanstveni stil.....	5
2.2. Administrativno-poslovni stil.....	6
2.3. Književnoumjetnički stil.....	7
2.4. Razgovorni stil.....	8
3. NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI STIL I JEZIČNA I PRAVOPISNA NORMA HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA.....	9
3.1. Novinarsko-publicistički stil i pravopisna norma.....	10
3.1.1. Što je dopuštena značajka novinarsko-publicističkog funktionalnog stila, a što pogreška?.....	10
4. SUVREMENA PRAVOPISNA NORMA I STUDENTSKI ČASOPISI.....	13
4.1. Suvremeni pravopisni priručnici.....	13
4.2. Studentski časopisi.....	15
4.3. Odras promjena pravopisne norme u studentskim časopisima.....	16
4.3.1. Ispadanje glasova.....	17
4.3.2. Kraćenje <i>ije > je</i> iza pokrivenog <i>r</i>	18
4.3.3. Sastavljeno i nesastavljeno pisanje.....	20
4.3.4. Pisanje riječi iz stranih jezika.....	26
4.3.5. Kraćenje riječi.....	29
4.3.5.1. Pokrate.....	30
4.4. Pogreške u studentskim časopisima neuvjetovane promjenama pravopisnih pravila.....	32
4.4.1. <i>Ije/je/e</i>	32
4.4.2. Pisanje velikog i malog slova.....	33

4.4.3. Pisanje riječi iz stranih jezika.....	34
4.4.4. Pravopisni znakovi.....	35
5. ZAKLJUČAK.....	41
6. LITERATURA.....	43
7. GRAĐA.....	45
8. PRILOZI.....	46

1. UVOD

U diplomskom će radu prvotno biti dan prikaz funkcionalnih stilova u hrvatskom standardnom jeziku, a zatim će se detaljnije predstaviti temeljne karakteristike novinarsko-publicističkog funkcionalnog stila.¹ Naglasak je na novinarsko-publicističkom funkcionalnom stilu jer je to stil kojim se služe mediji, a samim time i studenti prilikom pisanja studentskih radova u studentskim časopisima koji su predmetom istraživanja u ovom radu. Uz temeljne značajke prikazat ću i kakav je odnos novinarsko-publicističkog funkcionalnog stila prema pravopisnoj normi, odnosno koliko novinarsko-publicistički stil poštuje pravopisnu normu, ima li odmak od norme i ako ih ima, jesu li nužno određeni kao pravopisna pogriješka.

Nadalje, prikazat ću dva suvremena pravopisa, a to su *Hrvatski pravopis* Milana Mogušića i Stjepana Babića iz 2010. godine² te *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2013. godine³. Istražit ću i sličnosti i razlike između navedenih pravopisa s osobitim osvrtom na ona pravopisna rješenja koja su u Institutovu pravopisu drugačija u odnosu na *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine.

Nakon usporedbe dvaju suvremenih hrvatskih pravopisa pozornost ću usmjeriti na pravopisnu normu u studentskim časopisima. Građa za diplomski rad obuhvaća studentske časopise sa sveučilišta diljem Republike Hrvatske čija su strukovna područja različita. Časopisi studenata kroatistike izostavljeni su iz istraživanja jer se pretpostavlja da su pravopisno ispravni i u skladu s normom. Rad će prikazati odmake od norme koju propisuju oba pravopisa, odnosno utvrditi je li nepoštivanje pravopisne norme u studentskim časopisima većim dijelom uvjetovano promjenom pravopisnih pravila u Institutovu pravopisu, a u odnosu na *Hrvatski pravopis*, ili pravopisne pogriješke u studentskim časopisima većim dijelom nisu uvjetovane promjenom pravopisne norme već nepoznavanjem pravopisne norme općenito. Institutov se pravopis od *Hrvatskoga pravopisa* bitnije razlikuje u pisanju kratica, pokrivenog *r*, velikog i malog slova te sastavljenog i nesastavljenog pisanja. Analizom ću pokušati

¹ Različiti autori navode različito nazivlje. U *Gramatici hrvatskog jezika* autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića (2005.: 381) stil medija nazivaju novinarsko-publicističkim, dok *Gramatika hrvatskog jezika* autora Stjepka Težaka i Stjepana Babića (2009.: 36) navodi novinski ili publicistički funkcionalni stil. Josip Silić u *Funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika* (2006.: 75) stil dosljedno naziva novinarsko-publicistički, ali dodaje i naziv žurnalistički. U knjizi *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (2006.: 243) Anđela Frančić, Lana Hudeček i Milica Mihaljević bilježe publicistički funkcionalni stil. Lana Hudeček i Milica Mihaljević u knjizi *Jezik medija* (2009.: 10) također navode inačicu publicistički, ali i novinarski. U ovom ću poglavlju rada prikazati podjelu funkcionalnih stilova te temeljne značajke svakog pojedinog stila prema knjizi Josipa Silića *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* pa će i nazivlje biti preuzeto iz iste što znači da će u daljnjem tekstu biti zastupljena inačica novinarsko-publicistički stil.

² Dalje u radu pravopis navodim u inačici: *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine.

³ Dalje u radu pravopis navodim u inačici: Institutov pravopis.

utvrditi kojem se pravopisu studenti više priklanjaju u praksi, *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. ili pak Institutovu pravopisu, odnosno jesu li nova pravopisna rješenja zaživjela među studentskom populacijom.

Na samome ću kraju pokušati zaključiti kolika je razina pismenosti na nekroatističkim studijima te bi li, s obzirom na stanje (ne)poštivanja pravopisne norme, na hrvatskim sveučilištima, bez obzira na vrstu struke, bilo potrebno uvođenje kolegija na kojemu će se studenti opismenjivati.

2. FUNKCIONALNI STILOVI HRVATSKOGA STANDARDNOGA JEZIKA

Hrvatski je standardni jezik višefunkcionalan što znači da ima više funkcija, odnosno u skladu s potrebama koje podmiruje raslojava se na funkcionalne stilove. Razlog je tomu taj što je i život koji prati višefunkcionalan, a u suodnosu jezika i života valja naglasiti da „nije život onaj koji prati jezik, nego je jezik onaj koji prati život“ (Silić 2006.: 38). Josip Silić (2006.: 39) objašnjava da je u tome smislu standardni jezik kao cjelina apstraktan, ali nitko se ne služi njime kao cjelinom, nego jednom od njegovih funkcija, jednim od njegovih funkcionalnih stilova, odnosno svatko govori onako kako zahtijeva njegova društvena djelatnost. U skladu s time da je društvena djelatnost različita, različit je i jezik koji tu društvenu djelatnost prati. Dakle, može se reći da se jezik pod pritiskom izvanjezičnih čimbenika počinje raslojavati, odnosno različito se ostvarivati u različitim situacijama (u uredima, na televiziji, u školi, u znanosti, u književnosti...). Drugim riječima, jezik se počinje ostvarivati funkcionalnim stilom prikladnim za određenu situaciju te se, sukladno tomu, funkcionalni stilovi mogu odrediti kao „različita oživotvorenja standardnog jezika“ (Barić i dr. 1999.: 57).

U hrvatskoj se jezikoslovnoj literaturi ustalila podjela na pet funkcionalnih stilova, iako je ona prema nekim mišljenjima „nedostatna i manjkava“ (Badurina – Kovačević 2000.: 19) te „simplificirana i shematizirana“ (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 230) zbog toga što se njome „nastoji pokriti i obuhvatiti sva očitovanja jezikom“ (Badurina – Kovačević 2000.: 19). Razlike se u podjelama uglavnom odnose na nazive pojedinih stilova. Tako, primjerice, u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (Barić i dr. 1999.: 57) nalazimo podjelu na književnoumjetnički, razgovorni, publicistički, administrativni i znanstveni funkcionalni stil, a jednaka se podjela nalazi i u knjizi *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* autorica Anđele Frančić, Lane Hudeček i Milice Mihaljević (2005.: 230). Navedena se podjela funkcionalnih stilova nalazi i u knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* Josipa Silića (2006.) s razlikom u nazivima: osim znanstvenoga i razgovornoga stila, J. Silić izdvaja administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički te književnoumjetnički ili beletristički stil. Spomenuti se nazivi stilova nalaze i u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* Josipa Silića i Ive Pranjkovića. U odnosu na opisane podjele najviše otklona donosi *Gramatika hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića (2009.: 33) u kojoj se razlikuju znanstveni, uredsko-poslovni, književnoumjetnički, popularnoznanstveni te novinski ili publicistički stil. Za razliku od ostalih podjela, Stjepko Težak i Stjepan Babić ne navode razgovorni stil. Jezik

kojim se služimo za neposredno komuniciranje u svakidašnjim životnim prilikama autori gramatike ne smatraju funkcionalnim stilom, nego ga nazivaju razgovornim jezikom koji valja razlikovati od književnog, tj. standardnog jezika koji omogućuje sporazumijevanje među pripadnicima jednog naroda s različitim govornim navikama (Težak – Babić 2009.: 31). Dakle, budući da razgovorni jezik u velikoj mjeri ne poštuje norme standardnoga jezika, prema mišljenju Stjepka Težaka i Stjepana Babića on ne može biti ni stil toga jezika. U skladu je s tim i razlikovanje razgovornoga stila (kojemu pripada primjerice razgovor na dijalektu) od razgovornog stila standardnoga jezika koji razlikuju autorice *Normativnosti i višefunkcionalnosti u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 240).

Spomenutih se pet stilova nadalje grupira prema različitim kriterijima. Primjerice, Josip Silić u knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* razlikuje nominalne stilove, odnosno one kojima je svojstven „predmet“ te u njima prevagu imaju imenica i opis, te verbalne stilove kojima je svojstvena radnja, a prevagu imaju glagol i pripovijedanje (Silić 2006.: 65). Nadalje, Stjepko Težak i Stjepan Babić u *Gramatici hrvatskoga jezika* (2009.: 31) funkcionalne stilove dijele na spoznajne i osjećajne: spoznajni su oni u kojima se upotrebljavaju sredstva koja brže i uspješnije djeluju na razum (npr. znanstveni stil), dok su emocionalni oni koji utječu na osjećaje (npr. književnoumjetnički stil).

Osnovna je podjela na pet funkcionalnih stilova utemeljena s obzirom na odnos prema normi i stupnju individualne slobode. Dakle, svaki funkcionalni stil ima svoje zakonitosti koje ga čine različitim od ostalih stilova, ali i značajke koje su zajedničke svim funkcionalnim stilovima, odnosno one koje se pripisuju stilski neutralnom dijelu standardnoga jezika (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 24). Iako se svaki stil ističe od drugih po određenim karakteristikama, jedno je obilježje zajedničko svim funkcionalnim stilovima, a to je općeobvezatni neutralni standardni jezik (Mihaljević 2002.: 326).

Svaki od funkcionalnih stilova ima svoje poželjne i nepoželjne značajke koje valja dobro razgraničiti. Svakom pojedinom stilu dopušteni su i prihvatljivi svojevrsni odmaci od norme, ali postoji granica koja odvaja određene karakteristike kao dopuštene značajke funkcionalnog stila od pogrješaka. U kojoj će mjeri odmak od norme biti dopušten, ovisi o svakom pojedinom stilu, odnosno o njegovim temeljnim karakteristikama i uporabi. Tako postoje stilovi u kojima je odnos prema normi stroži (npr. u administrativnom i znanstvenom

stilu) i stilovi u kojima je odnos prema normi blaži (npr. razgovorni stil) (Hudeček – Mihaljević 2009.: 13).

Budući da svaki funkcionalni stil ima svoje značajke, zakonitosti i normu, bitno je poštovati pravilo prema kojemu se pravilnost odnosno nepravilnost koje jezične pojave mora vrednovati u odnosu prema normi određenoga stila, odnosno kada se služimo kojim od funkcionalnih stilova, moramo to činiti u skladu sa zakonitostima iskazivanja upravo tog stila (Barić i dr. 1999: 61). Važno je, dakle, uzeti u obzir koje su značajke dopuštene, a koje nedopuštene u pojedinom funkcionalnom stilu. Takav pristup nameće pitanje koji je standardni funkcionalni stil standardnog jezika te postoje li pogreške koje su pogrešne u svim funkcionalnim stilovima, u cjelini standarda (Barić i dr. 1999.: 61). Tako prema *Hrvatskom jezičnom savjetniku* postoje dvije vrste pogrešaka u funkcionalnim stilovima, a to su općestandardne i funkcionalnostandardne (Barić i dr. 1999.: 61). Osim toga, napominje se kako nema funkcionalnog stila bez pogrešaka jer svi ih oni u većoj ili manjoj mjeri „proizvode“ (Barić i dr. 1999.: 62).

Anđela Frančić, Lana Hudeček i Milica Mihaljević u *Normativnosti i višefunkcionalnosti u hrvatskome standardnom jeziku* pišu kako u svakom funkcionalnom stilu možemo razlikovati nedopustive, dopustive i poželjne značajke. Nedopustive su one značajke koje se u funkcionalnom stilu često pojavljuju, ali ih treba izbjegavati ukoliko se teži tomu da funkcionalni stil pripada standardu (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 232). U nastavku se stoga opisuju osnovna obilježja svakog funkcionalnog stila, kao i odnos prema pravopisnim pravilima. Nazivi stilova koji se rabe u ovome radu preuzimaju se iz knjige Josipa Silića *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. S obzirom na to da je u radu naglasak na novinarsko-publicističkom stilu, on će biti opisan u zasebnom poglavlju.

2.1. Znanstveni stil

Naziv *znanstveni stil* općeprihvaćen je u promatranj literaturi. U *Gramatici hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića osim znanstvenoga se stila razlikuje i popularnoznanstveni stil kojim se pišu članci, brošure, priručnici, udžbenici i slično. Obilježje je toga stila prepletanje obilježja znanstvenoga i književnoumjetničkoga stila: od prvoga uzima težnju za točnošću i jednostavnošću, a od drugoga najčešće slikovitost (Težak – Babić 2009.: 33). Za razliku od takva shvaćanja, Anđela Frančić, Lana Hudeček i Milica Mihaljević (2005.: 281) razlikuju podstilove znanstvenoga stila među kojima su znanstveno-popularni stil

(stil kojim se pišu djela o određenome znanstvenom području namijenjene laicima), strogo znanstveni funkcionalni podstil i pedagoški funkcionalni podstil (stil školskih udžbenika).

S obzirom na odnos prema normi i stupnju individualne slobode znanstveni stil obilježava individualna ograničenost, odnosno najmanja individualna sloboda, a samim time i najviši stupanj objektivnosti. Uz načela objektivnosti i apstraktnosti Josip Silić (2006.: 43) bitnim obilježjem ovoga stila smatra i načelo logičke organizacije sadržaja i izraza te objašnjava da znanstveni stil treba biti formalno i sadržajno u skladu sa svojom ulogom, odnosno da se jezik ne stvara po želji onoga tko taj jezik stvara ili ga ispravlja, nego po želji sadržaja teksta znanstvenoga stila. Znanstvena je komunikacija komunikacija sa sadržajem, a ne komunikacija s osobama koje taj sadržaj stvaraju i jezično oblikuju. Ostala su bitna obilježja ovoga stila još i racionalnost, strogost, ekonomičnost, deskriptivnost, težnja za točnošću, jasnoćom i preciznošću, dovršenost i potkrijepljenost, terminološka ujednačenost te nedvosmislenost (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 279).

Iako znanstveni stil ima najstroži odnos prema jezičnoj normi, mogu su pronaći i neke značajke koje bi trebalo izbjegavati. Najčešće pogreške koje se mogu vidjeti u tekstovima pisanim znanstvenim stilom su sljedeće: nedosljedna uporaba nazivlja (primjerice u školskim udžbenicima), doslovno preuzimanje čitavih rečenica iz izvora bez citiranja, gomilanje suvišnih riječi ili nepotrebna ponavljanja, uvođenje elemenata nesvojstvenih znanstvenome stilu (u referatima) te odmak od pravopisne norme (pisanje *č* i *ć*, *ije* i *je*, pogriješan položaj enklitike, uporaba prijedloga *s* i *sa* i tako dalje) (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 286, 287).

2.2. Administrativno-poslovni stil

Naziv administrativno-poslovni stil rabi se u knjizi *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* Josipa Silića te u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić – Pranjković 2005.: 375). Stjepan Babić i Stjepko Težak (2009.: 33) nazivaju ga uredsko-poslovnim, dok ga autorice *Normativnosti i višefunkcionalnosti u hrvatskome standardnom jeziku* nazivaju administrativnim, ali pri tome ne poriču da se radi o stilu koji je obilježen uredsko-poslovnim rječnikom i nazivljem struke obuhvaćene sadržajem (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 252). Isti naziv nalazi se i u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i dr. 1999.: 57).

Administrativno-poslovni stil je službene komunikacije. To je stil u kojemu je sve podređeno nominalizaciji, odnosno imenskom, osobito imeničkom, načinu izražavanja kojemu je svojstven predmet, a na prvome mu mjestu stoji opis (Silić 2006.: 65). Stil je to čiji je sustav zatvoren i neproizvodan (nekreativan), obilježen uporabom ograničenog broja leksičkih i sintaktičkih sredstava (Barić i dr. 1999.: 60). Opće su značajke ovoga stila jednostavnost, jasnoća, potpunost, ujednačenost, eksplicitnost, ekonomičnost, analitičnost, konkretnost, objektivnost, kratkoća, određenost, terminološkičnost, neemocionalnost, imperativnost, klišeiziranost i jezični parazitizam (Silić 2006.: 66).

Budući da ovaj stil ima strog odnos prema normi, tekstovi njime pisani trebaju se osim navedenih općih značajki pridržavati i pravopisnih pravila. Ipak, primjeri iz prakse često dokazuju da tekstovi ovog funkcionalnog stila nerijetko rade odmake od pravila, kako od pravopisnih (nebilježenje zareza u inverziji, nebilježenje zareza uz ime mjesta i datum, zamjenica *Vi* pisana velikim početnim slovom pri obraćanju većem broju osoba), tako i od općih značajki ovoga stila, a to se ponajviše vidi na tekstovima čiji je sadržaj često nejasan i opširan (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 254).

2.3. Književnoumjetnički stil

Naziv književnoumjetnički stil najzastupljeniji je u promatranoj literaturi. Josip Silić (2006.: 97) uz naziv književnoumjetnički dodaje i naziv beletristički.

Književnoumjetnički stil način je izražavanja koji služi za izradu književne umjetnine koja se ne ostvaruje niti obrađuje onako kako to odgovara općim normama standardnoga jezika. Riječ je o funkcionalnom stilu u kojemu je dopušten najveći stupanj individualnosti, tj. dopušta se sve što je u funkciji jezika kao sredstva oblikovanja umjetničkog djela pa je u tom funkcionalnom stilu često vidljivo osmišljavanje novih inačica te preosmišljavanje postojećih (Silić 2006.: 100). Takav način izražavanja često rezultira odmakom od norme, a kako ovaj stil norma ničim ne obavezuje, proizlazi da „sve što je u tekstu namjerno upotrijebljeno, nije pogrešno.“ (Frančić – Hudeček – Mihaljević, 2005.: 233). Stoga svako zadiranje u ovaj stil, tj. „lektoriranje jezika književnoga djela (ako je potrebno) mora biti i uz pristanak i pod kontrolom njegova autora.“ (Silić 2006.: 107).

2.4. Razgovorni stil

U podjelama funkcionalnih stilova najviše je odmaka u shvaćanju i prihvaćanju razgovornoga stila. Iako ga većina smatra jednim od stilova hrvatskoga jezika (Barić i dr. 1999., Badurina – Kovačević 2000., Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005., Silić – Pranjeković 2005., Silić 2006.), ipak ne poimaju svi autori jezik kojim se služimo u svakodnevnoj komunikaciji razgovornim funkcionalnim stilom. Kako je već u radu navedeno, Stjepko Težak i Stjepan Babić (2009.: 31) razlikuju funkcionalne stilove od razgovornog jezika, a i u *Hrvatskom se jezičnom savjetniku* također može uočiti kako je upitno svrstavanje razgovornog jezika među funkcionalne stilove. Ta se dvojba nameće zbog stilske neujednačenosti, raznolikosti, raznorodnosti, žanrovske polivalentnosti (u njemu se isprepleću značajke svih drugih funkcionalnih stilova) te neobvezatnog odnosa prema standardnojezičnim normama. Ipak, autori savjetnika ubrajaju ga među funkcionalne stilove s obrazloženjem da „razgovorni stil ipak ima određen broj značajka koje ga objedinjuju, ujednačuju i čine prepoznatljivim (istim)“ (Barić i dr. 1999.: 58). To su prije svega neslužbenost, spontanost, ležernost, konkretnost, emocionalna obojenost, eliptičnost, klišeiziranost i tako dalje (Barić i dr. 1999.: 59).

Razgovorni je funkcionalni stil stil jezika kojim se služimo u svakodnevnoj komunikaciji, a obuhvaća i usmeni, ali i pismeni izričaj. Sadržaj razgovornoga stila svakodnevni je život, a izričaj mu se odlikuje nepripremljenošću, neslužbenošću, spontanošću te mu je u odnosu na druge funkcionalne stilove dodatno izražen konkretan način mišljenja što znači da ima najviše ekspresivnih i emocionalno obojenih izraza te sadrži izvanjezične načine komuniciranja (geste, mimiku) (Silić 2006.: 109). Razgovorni stil pod najvećim je utjecajem nestandardnih (prvenstveno lokalnih) govora te obiluje vulgarizmima, dijalektalizmima, regionalizmima, barbarizmima koji se zajednički nazivaju kolokvijalizmima (Silić 2006.: 110).

U ovom se stilu mnogu naći brojna nepoželjna obilježja poput pleonazama, poštapalica, preinaka naglaska te često pogrđan i grub način komunikacije (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 242).

3. NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI STIL I JEZIČNA I PRAVOPISNA NORMA HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA

Novinarsko-publicistički stil je javnog priopćavanja kojim se služe novinari i publicisti pišući tekstove za dnevne novine, časopise i ostale tiskovine. Također, valja naglasiti da se taj stil ne ostvaruje samo u pisanom nego i u govornom obliku, odnosno u jeziku radija i televizije (Hudeček – Mihaljević 2009.: 10). Zadaća je novinara informirati, propagirati, popularizirati te prenositi prosvjetiteljske, pedagoške i zabavne poruke i ideje. Oni obavještavaju o suvremenim zbivanjima, šire različita učenja te pokušavaju pridobiti pažnju publike poučnim i zabavnim sadržajima (Silić 2006.: 77). S obzirom na mnogobrojne funkcije medija u okviru novinarsko-publicističkog stila ostvaruju se različiti žanrovi koji se dijele u dvije skupine: žanrovi kojima je osnovna namjena da obavijeste (vijest, komentar, intervju, reportaža...) i žanrovi u kojima su u većoj ili manjoj mjeri prisutne i značajke književnoumjetničkoga funkcionalnog stila (esej, feljton, kratka priča...) (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 243).

Novinarsko-publicistički stil najstrožiji je funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika (Silić 2006.: 75). S obzirom na odnos prema jezičnim normama, novinarsko-publicistički stil bliži je općem standardu od književnoumjetničkog i razgovornog stila, ali je slobodniji od administrativnog i znanstvenog stila. Stil je to u kojemu medij i sadržaj koji se prenosi diktira ozbiljnost određenog izričaja, a samim time često i odmaka od norme. Primjerice, i vijesti i zabavna emisija pripadaju novinarsko-publicističkom stilu, ali se njihova obilježja razlikuju, a samim time razlikuje se i odnos prema normi. Novinarsko-publicistički je stil stoga stil „u kojemu se norma najlakše ovjerava, ali i razara.“ (Hudeček – Mihaljević 2009.: 10). Kroz njega u standardni jezik ulaze mnoge značajke razgovornog stila pa bi stoga novinari i publicisti trebali biti svjesni odgovornosti, odnosno činjenice da čitatelji, slušatelji i gledatelji prate njihov jezik te tako oblikuju svoju jezičnu svijest (Hudeček – Mihaljević 2009.: 10).

Odstupanja od poželjnih značajka ovoga stila mogu se pratiti na svim razinama: pravopisnoj, fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj, leksičkoj i stilskoj razini. U ovome je radu naglasak na pravopisnoj normi pa ću u nastavku izdvojiti najčešća odstupanja od pravopisne norme u novinarsko-publicističkom stilu koja se navode u jezikoslovnoj literaturi.

3.1. Novinarsko-publicistički stil i pravopisna norma

3.1.1. Što je dopuštena značajka novinarsko-publicističkog funkcionalnog stila, a što pogrješka?

Kako je već spomenuto, u svakom funkcionalnom stilu možemo razlikovati nedopustive, dopustive i poželjne značajke (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005.: 232).

Nepoželjne značajke, odnosno pogrješke česta su pojava u novinarsko-publicističkom stilu. To su pogrješke u pisanju glasova *č* i *ć* (*Robert Prosinečki počinje shvačati da su njegove lopte s „očima“ čisti poklon suparniku.*), *ije* i *je* (*Davis je rjetko viđen volejom s 30-ak metara zatresao stativu.*), crtica/spojnice (*Granični prijelaz na Debelom brijegu, između Hrvatske i Crne Gore, nije blokiran i još se može prijeći po ustaljenom režimu - potvrdio je Jean Franocis Moulin.*) i zareza (*Zbog teškog terena, vatrogasci ne mogu vozilima do žarišta požara, nego moraju vodu nositi u naprtnjačama.*). Pogrješke nastaju i pri bilježenju glasovnih promjena (*Povoljne pretsezonske cijene na Jadran su privukle rekordan broj turista.*), pisanju priloga kojima se označuje približna količina (*A Filip Topalović došao je na početku ove sezone i nakon tri četiri utakmice aklimatizacije odigrao je senzacionalnu polusezonu.*), pisanju tvorenicama s prefiksoidima (*Foto video kino klub Zaprešić više nije podstanar.*), pisanju ktetika i etnika (*Maleni Tin rodio se u elitnome losangeleškom Cedars Sinai Medical Centru.*) te niječnica uz glagol (*Rekao je da mu se neda ići s nama.*). Također, pogrješke su uočljive i na primjerima pisanja sh/š (*Film je snimljen prema životu nobelovca Johna Forbesa Nasha Jr. koji je bolovao od shizofernije.*), fonološkoga ili izvornoga pisanja (*Iskoristite priliku i poslušajte riječi nesporno najvećeg i najkontroverznijeg managera 20. stoljeća.*), pisanja velikog i malog slova (*Milan je sa svoja dva prijatelja i prijateljicom pripremao Božićni ručak.*) te pisanja naveska prijedloga i priloga (*Nešto drukčija situacija je sa Arheološkim muzejom na Zrinjevcu koji ima dovoljno mjesta za sve svoje izložke, a sretna je okolnost i njegov uređen atrij.*).⁴ Kako je već navedeno, novinarsko-publicistički stil zahtijeva slijeđenje pravopisnih pravila i sve što u njemu nije u skladu s pravopisnom normom smatra se pogrješkom. Ipak, u nekoliko slučajeva određeni odmaci od norme mogu se tumačiti kao dopušteno odstupanje, a ne kao pogrješka. Većinom se radi o primjerima koji odstupaju od norme zbog isticanja i naglašavanja pojedinih pojmova ili izjava (Hudeček – Mihaljević 2009.: 42).

⁴ Svi navedeni primjeri preuzeti su iz knjige *Jezik medija* autorica Lane Hudeček i Milice Mihaljević (2009.: 38 – 42).

U knjizi *Jezik medija* autorice Lana Hudeček i Milica Mihaljević izdvajaju nekoliko dopuštenih odstupanja od pravopisne norme. Jedno je od njih izostavljanje točke na kraju podnaslova i nadnaslova, koji su u pravilu rečenična ustrojstva. Podnaslov i nadnaslov često se poimaju kao naslov koji uvijek započinje velikim slovom i izostavlja točku na kraju. Ipak, razlika je u tome što naslov nema rečenično ustrojstvo, a podnaslov i nadnaslov ga imaju. Hoće li se izostavljanje točke smatrati pogriješkom, ovisi o tome iz kojega se kuta gleda, odnosno hoće li se prednost dati pravilu da rečenica treba završiti interpunkcijskim znakom (točka, upitnik, uskličnik) ili činjenici da rečenica ima funkciju naslova (podnaslova/nadnaslova) (Hudeček – Mihaljević 2009.: 42). Stoga u primjerima *Senzacionalan gol igračine S. Bilića za tri boda Francuske!*⁵ i *Britanci proizveli tabletu koja vam omogućava savršeno tijelo*⁶ uporaba uskličnika u prvome primjeru, odnosno izostanak interpunkcije u drugome uobičajeno je obilježje koje se primjenjuje u naslovima.

Često je odstupanje u novinskim naslovima i uporaba dvotočke na način koji nije naveden u pravopisu. Dvotočka se koristi u svrhu isticanja pojedinih priloga, naglašavanja njegove važnosti (*Šokantno: Kapetanica Janeway kao mala spavala iza rešetaka*⁷) ili pak uvođenja mjesta određenog zbivanja (*Na Madagaskaru i u Australiji: Pronašli su dijelove MH370?*⁸) (Hudeček – Mihaljević 2009.: 43).

Iz navedenih je primjera razvidno da se dvotočka u naslovima često upotrebljava i u svrhu skraćenog navođenja što ponovno rezultira odmakom od norme (Hudeček – Mihaljević 2009.: 43). Novinski naslovi navode određeni citat, ali tako da navedu ime osobe koja govori, zatim dolazi dvotočka pa izjava koja nije označena navodnim znakovima (*Mamić: Imamo dojave da će na Rujevici izazvati novi incident,*⁹ *Orešković: Nisam lutka na koncu i u moje ime nitko nije mogao donositi odluke pa nije ni Karamarko*¹⁰). Dakle, do odmaka od norme dolazi stoga što citat nije zapisan onako kako propisuje pravopis, odnosno uz pravilo da se dvotočka piše ispred upravnog govora (Babić – Moguš 2010.: 95, Jozić 2013.: 100).

⁵ <http://www.24sata.hr/sport/spremni-za-euro-francuska-nikad-nije-izgubila-od-rumunja-478209>: lipanj, 2016.

⁶ <http://www.24sata.hr/news/britanski-znanstvenici-proizveli-tabletu-koja-vam-omogucava-savrseno-tijelo-bez-dijete-i-vjezbanja-476605>: svibanj, 2016.

⁷ <http://www.24sata.hr/show/sokanto-kapetanica-janeway-kao-mala-spavala-iza-resetaka-478289>: lipanj, 2016.

⁸ <http://www.24sata.hr/news/na-madagaskaru-i-u-australiji-pronasli-su-dijelove-mh370-478185>: lipanj, 2016.

⁹ <http://www.24sata.hr/sport/mamic-imamo-dojavu-da-ce-na-rujevici-navijaci-raditi-nerede-476661>: svibanj, 2016.

¹⁰ <http://www.vecernji.hr/premium/tihomir-oreskovic-nisam-lutka-na-koncu-i-u-moje-ime-nitko-nije-mogao-donositi-odluke-pa-nije-ni-karamarko-1093100>: lipanj, 2016.

Odstupanje od pravopisnih pravila uočljivo je i prilikom čestoga bilježenja brojeva manjih od deset znamenkama umjesto da se ispisuju slovima (*Microsoftovi pametni telefoni u svijetu pali ispod 1 posto*,¹¹ *Izmislili kandidata i osvojili 2. mjesto*¹²).

Može se zaključiti da je od iznimne važnosti da su izričaji novinarsko-publicističkog stila napisani u skladu s pravopisnom normom, ali i da se pojedina odstupanja od norme zbog svoje učestalosti u praksi mogu prihvatiti pa čak i ne poimati kao pogrješka. Ipak, takvih je dopuštenih odnaka od norme vrlo malo i već su poznati i ustaljeni dio novinarske prakse i imaju određenu svrhu (npr. isticanje, naglašavanje). Sva su druga odstupanja od norme pogrješka i zato bi se novinari trebali brinuti o pravopisnoj ispravnosti i dosljednosti izričaja jer, kako je već navedeno, upravo su oni ti koji utječu na čitatelje i oblikuju njihovu jezičnu svijest. Valja uzeti u obzir i činjenicu kako postoje različiti pravopisi čija se pojedina pravopisna pravila razlikuju. U takvim situacijama trebalo bi biti dogovoreno kojim će se pravopisnim priručnikom novinska redakcija služiti (Hudeček – Mihaljević 2009.: 43). Dogovor je također potreban i u situacijama kada pojedini pravopis propisuje moguća dvostruka rješenja poput, primjerice, preporučenog Institutova pravopisa. Važno je da izričaji budu pravilni na svim jezičnim razinama, pa tako i na pravopisnoj, ali i dosljedni jer samim time stvaraju i ispravnu jezičnu svijest kod čitatelja.

¹¹ <http://forbes.hr/biznis/microsoftovi-pametni-telefoni-u-svijetu-pali-ispod-1-posto/>: svibanj, 2016.

¹² <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/425899/Izmislili-kandidata-i-osvojili-2-mjesto.html>: travanj, 2016.

4. SUVREMENA PRAVOPIŠNA NORMA I STUDENTSKI ČASOPISI

4.1. Suvremeni pravopisni priručnici

Hrvatski pravopis autora Stjepana Babića i Milana Moguša izdan je 2010. godine u Zagrebu. Pravopis je usklađen s *Hrvatskim školskim pravopisom* autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša koji je od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa dobio preporuku za upotrebu u školama te je odobren od strane Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika (Babić – Moguš 2010.: 7).

„Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika bilo je legitimirano stručno tijelo pri Vladi Republike Hrvatske, pri njezinu Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. Osnovao ga je 14. travnja 2005. ministar Dragan Primorac i dao mu zadatak da skrbi o hrvatskome standardnom jeziku“ (Katičić 2012.: 161). Vijeće se sastojalo od stručnjaka zaduženih za rad s hrvatskim standardnim jezikom u Republici Hrvatskoj. Oni su se brinuli o različitim jezičnim pitanjima te pravopisnoj normi. Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika 8. svibnja 2012. godine ministar znanosti, obrazovanja i sporta Željko Jovanović ukida (Katičić 2012.: 162).

Također, 2012. godine, znanstvena ustanova Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, čija je temeljna djelatnost proučavanje hrvatskog jezika i jezikoslovlja, dobiva novog ravnatelja – institutskog znanstvenika Željka Jozića. Ravnatelj se odmah nakon stupanja na dužnost pobrinuo za jedan od najvećih problema hrvatskog jezikoslovlja – pravopis hrvatskog jezika (<http://ihjj.hr/stranica/o-institutu/5/>). Željko Jozić težio je stvaranju jedinstvenog i općeprihvaćenog pravopisa hrvatskoga jezika, odnosno htio je stati na kraj višegodišnjoj neujednačenoj praksi te uzastopnim zahtjevima stručne i opće javnosti za donošenjem jedinstvenog rješenja (Jozić 2013.: 5). Ideju o jedinstvenom pravopisu iznio je Znanstvenom vijeću koje je pravopis i odobrilo. U nakladi Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2013. godine izdaje se *Hrvatski pravopis* koji je djelo autorskoga tima koji se sastoji od 14 jezikoslovaca, a glavni je urednik sam Željko Jozić. Pravopis ujedno postaje dostupan kao javno dobro na internetskim stranicama (Jozić 2013.: 5).¹³

U srpnju 2013. godine ministar znanosti obrazovanja i sporta Željko Jovanović daje preporuku za uporabu Institutova pravopisa u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske.

¹³ Internetska poveznica za Institutov pravopis: www.pravopis.hr

„Budući da je *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje napisalo 14 znanstvenika Instituta, a stručno su ga ocijenili jezikoslovni stručnjaci, među kojima su i neki od najvećih autoriteta na području metodike nastave hrvatskoga jezika i dugogodišnji sveučilišni profesori (...) ministar znanosti, obrazovanja i sporta daje preporuku za njegovu uporabu u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske.

Donošenjem ove preporuke prestaje važiti preporuka Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za uporabu *Hrvatskog školskog pravopisa* u osnovnim i srednjim školama“ (http://www.azoo.hr/images/razno/Preporuka_pravopis.pdf: 2013.: lipanj 2016.).

Kako je već navedeno, *Hrvatski pravopis* Stjepana Babića i Milana Moguša usklađen je s *Hrvatskim školskim pravopisom* pa je tako bez preporuke za uporabu u osnovnim i srednjim školama ostao i *Hrvatski pravopis* Stjepana Babića i Milana Moguša. Novi je pravopis dijelom promijenio pravopisne navike što je izazvalo brojne polemike među jezikoslovcima.¹⁴

Institutov pravopis osim što donosi pojedina nova pravila, donosi i dvostruka pravopisna rješenja. Pravopis u određenim slučajevima daje pravilo, ali i napomenu¹⁵ koja ostavlja slobodu izbora. Sve je to nastalo kao rezultat želje da se postigne društveni dogovor, odnosno pravopis koji će biti univerzalan, tj. jedinstveni hrvatski.

U novom pravopisu našla su se pravila koja propisuje *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine. Riječ je ponajprije o pravilima pisanja određenih glasova. Primjerice, razilaženja su vidljiva u pravilima pisanja glasova *č* i *ć*. Kada treba zabilježiti odnosni pridjev zemljopisnog imena Baška, *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine navodi kao točnu inačicu *baščanski* (Babić – Moguš 2010.: 137), dok Institutov pravopis propisuje kako je točan oblik *bašćanski* (Jozić 2013.: 7). Razlozi takva pisanja u Institutovu pravopisu autori vide u tome da je oblik *baščanski* nestandardnojezična izvedenica, ali da nema smisla intervenirati i voditi se za pravilom palatalizacije da *k* prelazi u *č*, nego odabrati onaj oblik koji je prihvaćeniji u pismenoj praksi (Jozić 2013.: 128).

¹⁴ U časopisu *Jezik, časopis za kulturu hrvatskog književnog jezika* u nekoliko se brojeva objavljuje veći broj negativnih osvrta na Institutov pravopis. Vidi: Ham, Sanda, *Riječ glavne urednice*, god. 61., br. 1 – 2., 1. – 80., Zagreb, travanj 2014., str. 1 – 2; Bašić, Nataša, *U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: politika ili struka?*, god. 61., br. 1 – 2., 1. – 80., Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, travanj 2014., str. 67 – 74; Bašić, Nataša, *U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Griješe li grješnici ili grešnici?*, god. 61., br. 3, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, lipanj 2014., 106 – 114; Bašić, Nataša, *U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: krpež kuću drži*, god. 65., br. 4, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, rujan 2015., str. 146 – 153

¹⁵ Primjer napomene: Niječni oblici prezenta glagola *htjeti* pišu se kao jednorječice (*neću, nećeš, neće...*) (Jozić 2013.: 58), ali je zbog tradicijskih razloga dopušteno pisati i *ne ću, ne ćeš, ne će...* (Jozić 2013.: 121).

Različitosti u pravilima vidljive su na još mnogim primjerima, a neki su od njih, koji će posebno biti istaknuti i potkrijepljeni primjerima u ovom radu, pokriveno *r*, ispadanje suglasnika, sastavljeno i nesastavljeno pisanje i tako dalje.

Različiti jezikoslovci različito su reagirali na novi pravopis što se da vidjeti iz različitih osvrta i izjava u medijima. Dok jedni smatraju da je novim pravopisom „sređen pravopisni kaos“ (<https://www.skolskiportal.hr/clanak/3830-pravopisna-diktatura>: ožujak, 2016.), drugi tvrde da je izvedeno „nasilje nad jezikom“ (<http://www.hkv.hr/hrvatski-tjednik/17486-jezikoslovci-rekli-ne-hrvatskom-pravopisu-instituta-za-hrvatski-jezik-i-jezikoslovlje.html>: travanj, 2014.).

Mišljenja su među jezikoslovcima podijeljena, a kako su nova pravila prihvaćena u praksi i koliko se drži do nove propisane norme, bit će istraženo na primjerima iz studentskih časopisa te prikazano u sljedećim poglavljima.

4.2. Studentski časopisi

Časopis je serijska publikacija koja izlazi u redovitim razmacima najčešće kraćim od godine i obično sadržava zasebne članke (http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/02/tiskane-serijske-publikacije_final_zadnja.pdf: lipanj 2016.). Časopisi mogu biti znanstvenog, stručnog, književnog, umjetničkog, zabavnog, političkog ili drugoga karaktera. Izlažu građu trajnoga karaktera, a izlaze polumjesečno, mjesečno, dvomjesečno, tromjesečno ili polugodišnje (http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/PUBLIKACIJE.pdf: lipanj, 2016.).

U Republici Hrvatskoj postoje mnogi časopisi koje izdaju različita sveučilišta, a čiji su autori tekstova studenti. U časopisima su većinom zastupljene teme vezane za pojedinu struku koja je predmetom studiranja na određenom sveučilištu te teme o aktualnostima iz života studenata.

Iz impresuma je studentskih časopisa razvidno kako časopisi imaju urednika, mahom i ilustratora, ali ne i lektora koji bi se pobrinuo za poštivanje pravopisne norme u časopisu.

U ovome radu promatrano je nekoliko studentskih časopisa s hrvatskih sveučilišta i to redom:

1. *Humanist, časopis studenata Filozofskog fakulteta, Split*
2. *Ingenious, magazin studenata Strojarskog fakulteta, Slavonski brod*
3. *Libros, časopis studenata Informatologije, Osijek*
4. *Odras, časopis studenata Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu*
5. *Punkt, list studenata Sveučilišta u Dubrovniku*

Časopisi su pisani novinarskim stilom, a o različitim temama govore u formi novinskih članaka, recenzija, intervjua i slično. Valja napomenuti da se radi o časopisima čije je najstarije izdanje iz 2013. godine. Drugim riječima, radi se o onim časopisima koji su nastali u vrijeme kada je u Republici Hrvatskoj preporučena uporaba novog, odnosno Institutova pravopisa. Također, kako je već u radu spomenuto, iz istraživanja su izostavljeni časopisi studenata kroatistike jer se pretpostavlja da su pravopisno ispravni.

4.3. Odras promjena pravopisne norme u studentskim časopisima

Nakon što 2013. godine izlazi Institutov pravopis te isti dobiva preporuku za korištenje od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, pojavljuje se novi zahtjev za hrvatsko društvo – uskladiti se s novom pravopisnom normom. Dakle, pojavljuju se nova pravopisna pravila koja su različita od onih prethodnih koje je društvo usvojilo tijekom godina poštivanja preporučenih pravopisnih pravila pa je valjalo mijenjati ustaljene pravopisne navike.

U ovom će poglavlju biti dana pravila iz Institutova pravopisa koja su drugačija od pravila *Hrvatskoga pravopisa* iz 2010. te će se utvrditi u kojoj su mjeri studenti prihvatili nova pravila. Na primjerima iz studentskih časopisa istražiti će se poštuje li se nova pravopisna norma ili se ne poštuje čime se stvaraju pravopisne pogriješke, tj. nedopušteni odmaci od norme u odnosu na novi Institutov pravopis.

4.3.1. Ispadanje glasova

Oba pravopisa propisuju da *t* i *d* u oblicima imenica muškog roda koje završavaju na -*tak*, -*tac*, -*dak*, -*dac* ne gube *t* odnosno *d* ukoliko je samoglasnik *a* nepostojan (osim u imenici *otac* i njezinim izvedenicama) (Babić – Moguš 2010.: 37, Jozić 2013.: 16). Oba pravopisa pravilo potkrjepljuju primjerima, a neki od njih su *letak – letci*, *mladac – mladci*, *napitak – napitci*, *razgodak – razgodci* (Babić – Moguš 2010.: 37), *jadac – jadci*, *trputac – trputci*, *kutak – kutci*, *tetak – tetci* (Jozic 2013.: 16). Valja napomenuti da navedeno pravilo dva pravopisna priručnika različito nazivaju. U *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. navedena glasovna promjena naziva se *gubljenje glasova* (Babić – Moguš 2010.: 36), dok se u Institutovu pravopisu naziva *ispadanje glasova* (Jozic 2013.: 16).

Ipak, Institutov pravopis napominje: „oblike imenica *predak*, *sudac* i *svetac* dopušteno je pisati i *preci*, *suci*, *sveci*“ (Jozic 2013.: 121). Osim toga, navode se i primjeri u kojima je zbog tradicijskih razloga i čestoće uporabe dopušteno izostavljanje *d* i *t* (*deseci*, *dobici*, *dodaci*, *dohoci*, *dovršeci*, *gubici*, *imeci*, *izuzeci*, *izvaci*, *napici*, *nedostaci*, *ostaci*, *otpaci*, *počeci*, *podaci*, *postoci*, *probici*, *svršeci*, *užici*, *trenuci*, *zadaci*, *zgodici* i *želuci*). Isto pravilo odnosi se i na izvedenice navedenih primjera (Jozic 2013.: 121).

Iz primjera 1 – 4 razvidno je kako studenti odabiru različita pravila. U ponekim je primjerima vidljivo zadržavanje *d* i *t* (kao u primjeru 1), dok u drugima ono ispada (kao u primjerima 2, 3 i 4). Prema Institutovu pravopisu obje inačice dolaze u obzir tako da se ne može govoriti o pravopisnim pogrješkama.

(1) *Kada je riječ o hrvatskim svetcima, svakako trebamo uzeti u obzir i one svetce koji su živjeli i djelovali u našim krajevima prije dolaska Hrvata.*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.: 48)

(2) *Naredbom izdanom 14. rujna 1307., zatvorenim pismima koja su dana sucima i upraviteljima pokrajina u strogoj tajnosti, došlo je do masovnog uhićenja templara na gotovo tri tisuće posjeda.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 54)

(3) *Naši davni preci pripovijedali su slikama na zidovima mračnih, hladnih i vlažnih pećina kojima je odzvanjala jeka njihova glasa.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.:45)

(4) *Na samim počecima bili smo servis, odnosno isključivo smo brinuli o zapošljavanju učenika i tada malobrojnih studenata.*

(<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/punkt-prosinac-2014.pdf>: 2014.: 10)

4.3.2. Kraćenje *ije* > *je* iza pokrivenoga *r*

Pokriveno *r* podrazumijeva glas *r* kojemu prethodi suglasnik iza kojega nije morfemska granica (Jozić 2013.: 18). Kad se slog s *ije* nađe iza takvoga glasa, uspoređivani pravopisi propisuju različita rješenja.

U *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. u potpoglavlju *Kraćenje sloga dvoglasnikom* navedeno je pravilo da se dvoglasnik smjenjuje s kratkim *je*:

- ako u oblicima i tvorenicama na mjestu dvoglasnika dolazi kratak slog (npr. *bijel – bjelina*)
- iza početnog *r*, kada on dolazi iza otvornika ili zapornika, a ispred se *r* nalazi morfemska granica (npr. *rječnik, rječica*)
- ako slog s dvoglasnikom stoji iza pokrivenog *r*, tj. kada je *r* posljednji glas u stalnoj zaporničkoj skupini. To vrijedi za sve riječi toga tipa osim za oblike i tvorenice riječi *vrijeme, privrijediti, upotrijebiti* i *naprijed*. U četiri navedene riječi umjesto *je* dolazi *e*. Uz to stoji da se *e* (ili *i*) zamjenjuju s *je* i u imenima mjesta, etnicima i pridjevima od njih u slučaju ako je takav lik osnovne riječi službeno ustaljen iako opće riječi imaju *je* (Babić – Moguš 2010.: 27).

Hrvatski pravopis iz 2010. godine dalje propisuje da je u oblicima i izvedenicama riječi *crijep, crijevo, grijeh, krijepiti, prijek, prijetiti, Srijem, strijela, trijebiti, vrijediti (biti na cijeni), vrijediti (pozlijediti), ždrijeb* i *ždrijebe* ispravno pisati *je* (Babić – Moguš 2010.: 28). Riječi samo s *je* dolaze i u ostalim slabobrojnim porodicama ili pojedinačnim riječima poput *mrijestiti, trijes, tetrijeb* i tako dalje (Babić – Moguš 2010.: 28). Isto vrijedi za oblike i izvedenice od riječi *brijeg, brijest, drijen, trijezan* i *drijemati*, ali se uz jekavske oblike od tih pet riječi mogu rabiti i likovi bez *j* (Babić – Moguš 2010.: 29).

Institutov pravopis pak propisuje da se „iza pokrivenog *r* piše *e*, a ne *je*“, i to „u riječima koje pripadaju porodici riječi: *brijeg, brijest, crijep, drijemati, grijeh, krijepiti, naprijed, prijek, privrijediti, strijela, trijebiti, upotrijebiti, vrijediti* i *ždrijeb*“ te „u oblicima i

tvorenicama od riječi *vrijeme* i *ždrijebe*“ (Jozić 2013.: 19). Stoga treba pisati: *crijep* – *crepar*, *grieh* – *greška*, *vrijediti* – *povreda*, *strijela* – *strelica* (Jozić 2013.: 19). Nakon navedenog pravila navedena je napomena da je „zbog potvrđenosti u praksi dopušteno pisati i *je* u nekim riječima koje pripadaju tvorbenim porodicama riječi *krijepiti*, *strijela* i *vrijedan* te u riječima *grješka*, *pogrješka*, *pogrješan* i *pogrješno*“ (Jozić 2013.: 121).

Dakle, prema Institutovu pravopisu uporabitelju je ostavljen izbor hoće li pisati *krjepost* ili *krepost*, *strelica* ili *strjelica*, *uvreda* ili *uvrjeda*, *grješnik* ili *grešnik* (Jozić 2013.: 121). Zaključiti se može da se *Hrvatski pravopis* iz 2010. u većini primjera zalaže da iza pokrivenog *r* stoji oblik *s je*, dok Institutov pravopis u većini slučajeva predlaže oblik *s e*.

(5) *Učiniti da slijepi od rođenja progledaju, hromi hodaju, teško opterećenima donijeti nadu, vratiti zalutale na pravi put, grješniku obrisati suze i povratiti dostojanstvo...*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.: 46)

(6) *Znanstvenici su dugo vremena pretpostavljali da mala pogreška u izračunu početnih uvjeta nema veliki utjecaj na konačni rezultat jednadžbe gibanja.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 17)

(7) *Mjerila su im nepravilna, čudna i izrazito povodljiva, a o ljestvici vrednota je bolje ne govoriti.*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.: 11)

(8) (...) *vjerojatno APA za njih ne vrednuje selfie kao mentalni poremećaj.*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.: 13)

Primjeri 5 – 8 iz studentskih časopisa ponovno pokazuju da studenti dosljedno ne slijede ni jedan navedeni pravopisni priručnik. Ipak, u ovom istraživanju češće se u studentskim časopisima mogao uočiti oblik *s e*. U ovom slučaju može se zaključiti da se studenti češće odlučuju za pravilo Institutova pravopisa, odnosno iza pokrivenog *r* pišu oblik *s e*. Prema pravilima Institutova pravopisa upotreba oblika *grješnik* koji se nalazi u petom primjeru nije u skladu s preporučenom normom, ali se ne smatra niti pogrješkom jer pravopis daje dvostruka pravopisna rješenja.

4.3.3. Sastavljeno i nesastavljeno pisanje

Hrvatski pravopis iz 2010. godine navodi kako je opće načelo hrvatskoga pravopisa da se riječi pišu odvojeno, svaka za sebe, razdvojene bjelinama. Osnovno je pravilo da „ako se isto značenje može iskazati kombinacijom jedinica koje već postoje u jeziku, nije potrebno uvoditi nove jedinice“. (Babić – Moguš 2010.: 56). To pravilo pojašnjavaju na dvjema rečenicama: *Uzmimo na primjer ovu rečenicu.* i *Uzmimo naprimjer ovu rečenicu.* Objašnjeno je da „ako se rečenice ne razlikuju u svom temeljnom značenju, suvišno je uvoditi u jezični popis novu jedinicu *naprimjer* kad već postoje u popisu jedinica *na* i *primjer* koje, napisane sastavljeno ili rastavljeno, ne mijenjaju osnovno značenje poruke“ (Babić – Moguš 2010.: 56).

Osim toga, iz navedenog proizlazi i pravilo da se „novo značenje može iskazati novim spojem postojećih jedinica. Tada je dobivena nova složena riječ čiji se dijelovi pišu sastavljeno između bjelina“ (Babić – Moguš 2010.: 56), a neki od primjera su *u oči – uoči, od oka – odoka, do duše – doduše* i tako dalje (Babić – Moguš 2010.: 56). Navedeni primjeri smatraju se složenicama te se pišu sastavljeno kao posebne jedinice u popisu.

Složenicom se smatra:

- riječ kojoj se jedan ili oba sastavna dijela ne rabe kao samostalne riječi (*dokle, dotle, možda...*)
- riječ u kojoj se jedan sastavni dio ne upotrebljava uz drugi u onom obliku koji ima u složenici (*oduvijek, odmah, pokraj...*)
- riječ kojom se sastavljanjem dijelova dobiva novo značenje (*doduše, međutim, zapravo...*) (Babić – Moguš 2010.: 56)

Složenica u pravilu ima jedan naglasak (*osamdèsēt, samoòbrana...*), a samo neke složenice, osobito duge mogu imati dva naglasaka. „Zato broj naglasaka samo iznimno ne odlučuje treba li što smatrati složenicom ili dvjema riječima“ (Babić – Moguš 2010.: 57).

Osim složenica postoje i polusloženice, a radi se o „svezi dviju imenica od kojih se prva ne sklanja i atributivno određuje drugu, a obje zadržavaju naglasak te se između sastavnih dijelova piše spojnicom (*räk-ràna, krèmēn-kāmēn...*)“ (Babić – Moguš 2010.: 57).

U *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. godine navedena je i napomena da „svaka vrsta riječi ima posebnosti hoće li se smatrati složenicom ili polusloženicom pa se pravila o sastavljenom i rastavljenom pisanju daju posebno za svaku vrstu riječi“ (Babić – Moguš 2010.: 57) što se u

samom priručniku može i iščitati nakon općih načela koja se tiču sastavljenog i nesastavljenog pisanja.¹⁶

Institutov pravopis ne daje opća načela sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja već prema vrstama riječi propisuje pisanje jednorječnica, višerječnica i pisanje dviju sastavnica sa spojnicom.¹⁷

Uz navedeno, valja istaknuti da je u pravopisnim priručnicima uočljiva razlika u nazivlju. Tako *Hrvatski pravopis* iz 2010. poglavlje naziva *Sastavljeno i rastavljeno pisanje* (Babić – Moguš 2010.: 56), dok u Institutovu pravopisu stoji naziv *Sastavljeno i nesastavljeno pisanje* (Jozić 2013.: 47).

Razlike između dvaju uspoređivanih pravopisa uočljive su u pravilima o sastavljenom i nesastavljenom pisanju imenica. Primjerice, *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine navodi kako se dvočlana imena naseljenih mjesta kojima je prvi dio apozicija ili riječ u apozicijskoj službi pišu razdvojeno te se nikada ne piše spojnicom. Neki od primjera koje navode su *Ažić Lokva*, *Brod Moravice*, *Ivanić Grad*, *Klinča sela*. U pravilu stoji i napomena da se u takvim imenicama sklanja samo drugi član (Babić – Moguš 2010.: 59).

Iste primjere Institutov pravopis donosi u poglavlju *Pisanje sa spojnicom* i navodi kako spojnicom dolazi u svim primjerima u kojima se od dvije sastavnice prva ne sklanja, koja označuje jedan pojam, a svaka ima svoj naglasak. Tako već navedene primjere bilježe sa spojnicom: *Ažić-Lokva*, *Brod-Moravice*, *Ivanić-Grad*, *Klinča-sela*. Nakon pravila navode kako se u administrativnoj praksi od devedesetih godina 20. stoljeća uobičajilo pisati i bez spojnice, odnosno *Ažić Lokva*, *Brod Moravice*, *Ivanić Grad*, *Klinča sela* i tako dalje (Jozić 2013.: 49). Iz navedenoga je razvidno da Institutov pravopis uz propisano pravilo dopušta i drugačiji način bilježenja, i to iz uporabnih razloga, pa je u pravopis unesena mogućnost dvojakog bilježenja, sa spojnicom i bez nje.

U istraživanom korpusu ne poavljaju se odmaci od navedene pravopisne norme pa se tako promjena pravopisnoga pravila, odnosno njegov odraz među studentskom populacijom u korpusu istaživanih časopisa, ne može analizirati.

¹⁶ Vidi o tome: Babić – Moguš 2010.: 57 – 70.

¹⁷ Vidi o tome: Jozić 2013.: 47 – 66.

Hrvatski pravopis iz 2010. navodi da se „niječna čestica *ne* piše rastavljeno od glagola (*ne znam, ne pjevaj, ne bih, ne rekoh...*). Tako se piše i *ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo, ne ćete, ne će*“ (Babić – Moguš 2010.: 64), odnosno niječni oblik glagola *htjeti*.

Institutov pravopis niječni oblik prezenta glagola *htjeti* svrstava u jednorječnice, tj. tvrdi da se „niječni oblici prezenta glagola *htjeti* pišu kao jedna riječ: *neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće*“ (Jozić: 2013.: 58). Ipak, nakon pravila donosi se napomena da je „zbog tradicijskih razloga dopušteno pisati i *ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo, ne ćete, ne će*“ (Jozić 2013.: 121).

U studentskim časopisima većinom je potvrđen sastavljeni oblik pisanja niječnog oblika prezenta glagola *htjeti* koji preporučuje Institutov pravopis. U vrlo rijetkim slučajevima može se vidjeti da studenti upotrebljavaju nesastavljeni oblik pisanja niječnog prezenta glagola *htjeti* (*ne ću, ne ćeš, ne će...*). Ipak, uzmemo li u obzir da Institutov pravopis preporučuje sastavljeno pisanje, ali ostavlja mogućnost izbora i nesastavljenoga pisanja i ne poima ga kao odmak od norme, onda ni onaj mali broj studenata koji piše nesastavljeno ne piše pogriješno.

(9) *U ovom primjeru to je najava da dodatni asortiman ipak neće biti potpuno ukinut, nego se studentima ostavlja mogućnost izbora između 35 - 40 artikala koji isključuju gazirane sokove ili slastice.*

(<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/PDF.pdf>: 2014.: 8)

(10) *Možda nećeš morati mnogo toga mijenjati.*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.: 21)

(11) *Jasmine u još jednom živčanom slomu neće posegnuti za tabletama, već će se uputiti na adresu svoga sina.*

(https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/humanist.no01.pdf: 2014.: 43)

(12) *Filozofska djelatnost traje više od dvije i pol tisuće godina, nekad intenzivnije nekad manje, i ne će zacijelo tek tako prestati.*

(https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/humanist.no01.pdf: 2014.: 31)

Uočljivo je da su primjeri 11 i 12 iz istog broja studentskog časopisa. Primjer 11 tako bilježi sastavljeni oblik pisanja niječnog glagola *htjeti* (*neće*), dok primjer 12 bilježi nesastavljeni oblik (*ne će*). Navedena dva primjera potvrđuju da je način pisanja u studentskim časopisima često isključivo autorski određen, odnosno bez jasnijeg stava uredništva časopisa, u ovom slučaju, o sastavljenom i nesastavljenom pisanju niječnice uz glagol *htjeti*.

Hrvatski pravopis iz 2010. razlikuje jednostavne i složene priloge. Složeni je prilog „skup u kojemu jedan ili oba sastavna dijela ne postoje kao samostalne riječi“ ili „skup u kojemu se jedan sastavni dio ne upotrebljava uz drugi u onome obliku koji ima u složenici“ (Babić – Moguš 2010.: 65). Složeni prilozima nastaju združivanjem postojećih leksičkih jedinica da bi se dobilo novo značenje. Takvi prilozima nastaju:

- dodavanjem jednostavnomu prilogu bilo kojega drugoga priloga ili predmetka ili obojega (*gdjekad, katkad...*)
- spajanjem otpridjevnih priloga i predmetaka (*domalo, doskoro...*)
- spajanjem dijelova eliptične sintagme (*pri tom – pritom, na jednom – najednom...*) (Babić – Moguš 2010.: 65 – 66)

„U punim sintagmama sastavni dijelovi ovih priložnih složenica čuvaju svoja samostalna značenja, pa se pridjevni dio piše rastavljeno od prijedloga. Zato se razlikuje:

nestati <i>najednom</i>	stajati <i>na jednom</i> mjestu
<i>pritom</i> pogleda na nju	<i>pri tom</i> poslu
biti <i>sasvim</i> zadovoljan	biti <i>sa svim</i> zadovoljan
<i>stoga</i> se može reći	<i>s toga</i> razloga
raditi tako i <i>ubuduće</i>	raditi tako i <i>u buduće</i> dane
<i>usto</i> nešto spomene	stajati <i>uz to</i>
<i>zatim</i> pođe nekamo	poći <i>za tim</i> čovjekom

- povezivanjem priloga s nenaglašenom riječcom -*god* (*gdjegod, kadgod...*)
- spajanjem prijedložnog izraza ili dijelova rečenice u cjelinu (*doduše, međutim...*) (Babić – Moguš 2010.: 67)

Navedeni prilozi mogu stajati zasebno, nezavisno od okoline. „Kad se razdvoje na dijelove ranijeg izraza, nisu više prilozi nego prijedložni izrazi ili dijelovi rečenice koji se pišu rastavljeno.“ (Babić – Moguš 2010.: 67) Tako razlikujemo:

Može se <i>doduše</i> (= zaista) reći da...	doprijeti <i>do duše</i>
To je <i>naime</i> (= dakle) ovako...	poslati <i>na ime</i> prijateljevo
Vratiti se <i>natrag</i> (= nazad)	naići <i>na trag</i>
Odmjeriti <i>odoka</i> (= približno)	odmaknuti <i>od oka</i>
Svi su <i>odreda</i> (= bez iznimke) dobri	odmakni se <i>od reda</i>
Dođi <i>smjesta</i> (= odmah)	doći <i>s mjesta događaja</i>
Vjerovati <i>uistinu</i> (= zaista) svakomu	vjerovati <i>u istinu</i> i pravdu
Nije to <i>bogzna</i> (= tko zna) što	samo <i>Bog zna</i> sve (Babić – Moguš 2010.: 67)

Osim navedenoga „rastavljeno se pišu i oni izrazi u kojima nema srašćivanja prijedloga s imenicom (*bez sumnje, pri ruci...*)“ (Babić – Moguš 2010.: 67) te „srašćivanja prijedloga s vremenskim prilogom ili vremenskom imenicom (*do danas, i te kako ...*)“ (Babić – Moguš 2010.: 68).

U poglavlju koje normira sastavljeno i nesastavljeno pisanje prijedloga Institutov pravopis navodi kako se sveze riječi u prijedložnoj funkciji pišu kao višerječnice: *do kraja, od prije, preko puta, pri tome, s kraja i s početka* (Tablica 1.) (Jozić 2013.: 65).

Tablica 1. Pisanje sveza riječi u prijedložnoj funkciji.

PRIJEDLOŽNA SKUPINA	PRILOG
Učinit ću to do kraja godine	Razjasnimo to dokraja .
Nisam više ista kao od prije deset godina.	Znam ga otprije .
Parkirali smo preko puta hotela.	Parkirajte prekoputa .
Ostajemo pri tome rješenju.	Pjevali su i pritom plesali.
Slušali smo ploče s kraja osamdesetih.	Stajala sam skraja i čekala te.
Razmišljam o liku s početka romana.	O njoj sam spočetka mislila sve najbolje.

Hrvatski pravopis iz 2010. bilježi inačice *otprije* (Babić – Moguš 2010.: 291) i *pritom* (Babić – Moguš 2010.: 339), navodeći ih kao „složene priloge nastale spajanjem dijelova eliptične sintagme“ (Babić – Moguš 2010.: 66), dok inačice *dokraja*, *prekoputa*, *skraja* i *spočetka* ne bilježi u pravopisnom rječniku. Nebilježenje navedenih izraza opravdano je općim pravopisnim načelom da „ako se isto značenje može iskazati kombinacijom jedinica koje već postoje u jeziku, nije potrebno uvoditi nove jedinice“ (Babić – Moguš 2010.: 56). U analiziranom korpusu studentskih časopisa složeni su prilozi nesastavljeno pisani kako potvrđuju primjeri:

(13) *Ima pravo na jedan pokušaj po krugu, a cilj je naravno što prije zakucati čavao do kraja.*

(<http://sz.sfsb.hr/4end.pdf>: svibanj 2014.: 20)

(14) *Može li se majka ikada do kraja usrećiti gledajući slike sina kojega nije davno vidjela, koji živi kilometrima daleko od nje?*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 35)

(15) *Klupska pisma koju je volio, ojačana nebeskim zvucima tambura, teologija koja mu je bila životni odabir te jedini klub za koji je živio do kraja (...)*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.:5)

U primjerima 13, 14 i 15 izraz *do kraja* u ulozi priloga u sva tri primjera zabilježen je nesastavljeno što dokazuje da se studenti još uvijek pišu nisu prilagodili novoj normi. Dakle, studenti u svojim radovima pišu prema pravilima koja propisuje *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine, a samim time čine i pogrešku u odnosu na Institutov pravopis.

Institutov pravopis također navodi kako se „prijedlozi tvoreni od dviju sastavnica pišu kao jedna riječ“. To su prijedlozi: *dovrh*, *nadno*, *nadohvat*, *nadomak*, *nakraj*, *namjesto*, *nasred*, *navrh*, *pokraj*, *potkraj*, *povrh*, *uime*, *uinat*, *ukraj*, *umjesto*, *uoči*, *usprkos*, *usuprot*, *ususret*, *uvrh* (Jozić 2013.: 64).

Za razliku od *Hrvatskog pravopisa* iz 2010. Institutov pravopis navodi da se sastavljeno bilježi *uime* i *uinat*, ali daje napomenu da je „zbog čestoće uporabe uz *uime* i *uinat* dopušteno pisati *u ime* i *u inat*“ (Jozić 2013.: 121). *Hrvatski pravopis* iz 2010. ne bilježi riječi *uime* i *uinat* u popisu „složenih prijedloga nastalih združivanjem postojećih leksičkih jedinica kojima se dobiva novo značenje“ jer očito smatraju da u navedenim riječima nije došlo do

združivanja u cjelinu kojim je nastalo novo značenje pa ih tako nije potrebno niti sastavljeno pisati. Takvu praksu potvrđuju i studentski časopisi:

(16) *One mole u ime čitava ljudskog roda i za čitav ljudski rod.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2105.: 50)

U primjeru 16, u studentskom časopisu rastavljeno je zapisan prijedlog *u ime*. Tako se stvara odmak od propisane norme u Institutovu pravopisu, ali se ne stvara i pogriješka jer ga pravopis odobrava zbog čestoće uporabe, odnosno poima ga kao dopuštenu inačicu¹⁸.

4.3.4. Pisanje riječi iz stranih jezika

Provjerimo li u obama pravopisima pravila o pisanju riječi iz stranih jezika, uočićemo da postoji veliki broj razlika. Osobite razlike vidljive su pri pisanju pridjeva od zemljopisnih imena te pri sklonidbi i pisanju posvojnih pridjeva od vlastitih imena.

Stjepan Babić i Milan Moguš u *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. propisuju da se „pridjevi s dometkom *-ski* od ponašenica pišu prema ponašenome obliku (*talijanski, njemački, rumunjski*)“ (Babić – Moguš 2010.: 52), a „pridjevi od ostalih imena mjesta s dometkom *-ski* pišu se izvorno do morfemske granice.“ (Babić – Moguš 2010.: 52). Tako je od *Hollywood* pridjev *hollywoodski*, od *Cambridge* *cambridgečki*, a od *München* *münchenski* (Babić – Moguš 2010.: 52). Nasuprot tome, Institutov pravopis propisuje da se „riječi i sveze riječi iz stranih jezika pišu ovisno o stupnju njihove prilagođenosti hrvatskome jeziku“ (Jozić 2013.: 67). Riječi iz stranih jezika mogu se pisati „izvorno, tj. onako kako se pišu u jeziku iz kojeg su preuzete, i to kosim slovima ako se ne uklapaju u glasovni sastav hrvatskoga jezika“ (Jozić 2013.: 67) ili „fonetizirano, tj. prilagođeno hrvatskome jeziku“ (Jozić 2013.: 68). Fonetizirano se bilježe posuđenice i njihove izvedenice, tvorenice od stranih riječi osim posvojnih pridjeva, tvorenice od stranih imena osim posvojnih pridjeva, pridjevi od zemljopisnih imena, imena stanovnika, nazivi mjernih jedinica, nazivi kemijskih elemenata te egzotizmi (Jozić 2013.: 68).

¹⁸ U Institutovu pravopisu propisano je dvostruko rješenje: preporučena inačica i dopuštena inačica. „Preporučena inačica ona je inačica za koju smatramo da u skladu s navedenim načelima ima normativnu prednost pred drugom inačicom koju navodimo.“ (Jozić 2013.: VIII). „Dopuštena inačica ona je inačica koja (...) nema normativnu prednost, ali je zbog tradicije ili čestoće uporabe ne zanemaruje.“ (Jozić 2013.: VIII).

Dakle, pravilo propisuje da se pridjevi od zemljopisnih imena pišu fonetizirano, tj. prilagođeno hrvatskom jeziku. Tako se bilježi *holivudski*, *kembrički*, *minhenski* i tako dalje. U pravopisu se dodaje da ako se od odnosnog pridjeva ne može jasno zaključiti od kojeg je imena izveden, može se u osnovi izvedenoga pridjeva zadržati izvorni zapis imena do tvorbene granice (Jozić 2013.: 69), upravo onako kako propisuje *Hrvatski pravopis* iz 2010. Institutov pravopis za navedeni način pisanja zemljopisnih pridjeva daje dva argumenta. Prvi je argument da se teži fonetiziranom zapisu jer nema smisla da se u istoj riječi nalaze i domaći i strani grafemi (npr. *č*, *ć*, *y*, *x*). Drugi argument odnosi se na to da se odnosni pridjevi od imena ljudi u pravilu pišu kako se i izgovaraju (*šeksiprovski*, *elizabethinski*, *davinčijevski*) pa je logično da se tako zapisuju i pridjevi od zemljopisnih imena (Jozić 2013.: 135). U analiziranom je korpusu studentskih časopisa pronađen tek jedan primjer bilježenja pridjeva od imena mjesta s dometkom *-ski*:

(17) *Naime, talentirani hollywoodski redatelj, scenarist i producent Christopher Nolan, nakon što je oduševio i kritiku i publiku svojom ekranizacijom priče o strip junaku Batmanu (...)*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz%202013-01.pdf>: 2013.: 7)

Primjer 17 iz studentskog časopisa zapisan je prema pravilu *Hrvatskog pravopisa* iz 2010. godine, odnosno prema pravilu da se pridjevi s dometkom *-ski* pišu izvorno do morfemske granice (Babić – Moguš 2010.: 52). Navedeni primjer stvara odmak od norme koju propisuje Institutov pravopis koji teži fonetiziranom zapisu pridjeva od zemljopisnih imena (Jozić 2013.: 135). Dakle, prema Institutovu pravopisu, u primjeru 17, umjesto inačice *hollywoodski* ispravno bi bilo pisati *holivudski*.

Hrvatski pravopis iz 2010. navodi da „kada se imena pišu izvorno, pravopisu pripada samo kako se veže nastavak i kako se pišu tvorenice od njih, imenice i pridjevi“ (Babić – Moguš 2010.: 50). „Strana vlastita imena sklanjaju se uglavnom po pravilima naše sklonidbe, kao i opće imenice:

- imena koja završavaju na zapornik i na *-u* sklanjaju se kao naša (*Luther – Lutheru, Peru – Perua*)
- imena na *-i* i *-y* (koje se čita kao *i*) sklanjaju se kao opće imenice na *-i* (*Leopardi – Leopardija, Horthy – Horthyja*)

- imenice na *-io* sklanjaju se već prema tome izgovara li se *i* ili je samo pravopisni znak (*Pio – Pija*)
- imena koja svršavaju na *-a* ili nenaglašeno *-e* ili *-o* sklanjaju se kao i naša s tim završecima (*Tasso – Tassa*)
- ženska imena na *-a* i nenaglašeno *-e* sklanjaju se kao naša na *-a* (*Giuliana – Giuliane*)
- strana i naša ženska imena na *-ea* i *-ia* sklanjaju tako da dobivaju *j* (*Andrea – Andreje, Dorotea – Doroteje*) (Babić – Moguš 2010.: 51).

Isto vrijedi i za posvojne pridjeve (*Andrejin, Dorotejin*) (Babić –Moguš 2010.: 52).

Institutov pravopis donosi i novo pravilo koje propisuje da se „oblici i posvojni pridjevi od općih riječi i imena pišu u skladu s izgovorom u hrvatskome“ (Jozić 2013.: 73). Osim toga, navedeni pravopisni priručnik dodatno bilježi savjet da „ženska imena koja završavaju na *-ea* sklanjaju se tako da se u kosim padežima između *e* i padežnog nastavka ne umeće međusamoglasničko *j*“ (Jozić 2013.: 143). Također se navodi primjer s imenom *Dorothea* [dorotea]. Sklonidbom se tako dobivaju oblici *Dorothee* [dorotee], *Dorothei* [dorotei], *Dorotheu* [doroteu]... Posvojni pridjev piše se *Dorothein* [dorotein] (Jozić 2013.: 73).

U studentskim se časopisima pojavljuje pisanje i prema jednom i prema drugom pravilu.

(18) (...) *kako bismo odmorne mogle prisustvovati Sajmu, ali i emisiji „Doručak s autorom“ koja je bila u direktnom prijenosu na HRT-u (ukoliko ste gledali mogli ste vidjeti Sanju i Mateju).*

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%205.pdf>: 2015.: 8)

(19) *Iz izjava resorne ministrice prof. dr. sc. Andree Zlatar Violić može se shvatiti da bi glavni aduti naše proslave trebala biti dva potopljena broda bivše K.u.K mornarice (...)*

(https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/humanist.no01.pdf: 2014.: 7)

U primjeru 18, prema pravilu koje propisuje *Hrvatski pravopis* iz 2010., ime *Matea* u akuzativu zapisano je s glasom *j* pa tako nastaje oblik *Mateju*. Primjer 19 izostavlja glas *j* pa u genitivnom obliku imena *Andrea* nastaje oblik *Andree*. Primjer je 18 tako u otklonu od trenutačno preporučene norme, dok je primjer 19 u skladu s propisanim.

Različita su pravila i kada se radi o pridjevima na *-ov*, *-ev*, *-in*. Oba pravopisa normiraju da se takvi pridjevi tvore kao i pridjevi od hrvatskih riječi. Tako nastaje oblik *Danteov*, *Pierreov*, *Shakespeareov* i tako dalje (Babić – Moguš 2010.: 52, Jozić 2013.: 73). Ipak, pravopisi daju različito rješenje kada treba napisati posvojni pridjev vlastite imenice *Camus*. *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine bilježi da se iznimno nastavak upravlja prema izgovoru pa se tako posvojni pridjev imenice *Camus* piše *Camusev* [kamijev] (Babić – Moguš 2010.: 52).

Institutov pravopis u primjeru s imenom *Camus* i posvojnim pridjevom propisuje da se između osnove i nastavka u oblicima stranih riječi koje u izgovoru završavaju na *-i*, *-io*, *-ia* izgovara i zapisuje glas *j*. Pravilu pripada i ime *Camus* [kami] pa se tako posvojni pridjev zapisuje s glasom *j* odnosno *Camusjev* [kamijev] (Jozic 2013.: 74). Unatoč pravilu, pravopis daje napomenu da je „zbog tradicijskih razloga oblike imena *Camus* [kami] i *Denis* [deni] i posvojne pridjeve od tih imena dopušteno pisati i *Camusa*, *Camusu...*, *Camusom*, *Camusov*; *Denisa*, *Denisu...*, *Denisom*, *Denisov*“ (Jozic 2013.: 121). U analiziranom korpusu studentskih časopisa pronađen je svega jedan primjer bilježenja posvojnoga pridjeva od imena *Camus*:

(20) *Kako i sam pripremam izlaganje na tu temu, Camusova mediteranska filozofija očito će biti u fokusu interesa VIII. Mediteranskih korijena filozofije.*

(https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/humanist.no01.pdf: 2014.: 34)

Iz primjera 20 razvidno je da je student odabrao pravilo koje propisuje *Hrvatski pravopis* iz 2010. Navedeno pravilo Institutov pravopis ne preporučuje, ali ga dopušta pa se ovaj primjer može smatrati ispravno zapisanim.

4.3.5. Kraćenje riječi

Hrvatski pravopis iz 2010. autora Stjepana Babića i Milana Moguša definira da se „kraticama naziva skraćeno pisanje pojedinih riječi izostavljanjem nekih slova“ (Babić – Moguš 2010.: 71). Autori poglavlje o kraticama dijele na tri potpoglavlja: *Obične kratice*, *Složene kratice* i *Znakovi i oznake*. Obične su kratice one koje se „obično tvore od općih imenica i drugih riječi pa se pišu malim početnim slovima i točkom na kraju“ (Babić – Moguš 2010.: 71), dok su složene one kratice „koje se tvore od prvih slova višečlanih imena država, ustanova, poduzeća, stranaka, udruga, časopisa i sl. i pišu se velikim slovima bez točke ili od početnih slogova“ (Babić – Moguš 2010.: 74). Uz to navode i sljedeće: „Znakovi, oznake i

simboli posebna su vrsta kratica i nisu predmet pravopisa jer oni u pravopis ulaze onako kako su određeni u pojedinim strukama, a i one ih prihvaćaju onako kako je određeno međunarodnim dogovorom, međunarodnom praksom i zakonima. (...) Odreda se pišu bez točke na kraju te većinom malim uspravnim slovima“ (Babić – Moguš 2010.: 76).

Institutov pravopis u poglavlje *Kraćenje riječi* svrstava četiri potpoglavlja: *Kratice, Pokrate, Inicijali i Oznake*. „Kratice nastaju kraćenjem jedne ili više riječi, pišu se malim početnim slovom i ne sklanjaju se. Kratice iznimno sadržavaju i veliko slovo. Kratice u pravilu završavaju točkom.“ (Jozić 2013.: 76).

S druge pak strane „Pokrate se pišu velikim slovima. Iznimno sadržavaju i malo slovo. U pravilu se sklanjaju te ne završavaju točkom (osim pokrata iz latinskoga jezika).“ (Jozić 2013.: 78).

Prema navedenome, može se zaključiti da je naziv *složene kratice* koji se nalazi u *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. godine u Institutovu pravopisu promijenjen u *pokrate*.

4.3.5.1. Pokrate

Kako je već navedeno, prema Institutovu pravopisu pokrate nastaju kraćenjem jedne ili više riječi, pišu se velikim slovima (iznimno sadržavaju malo slovo), u pravilu se sklanjaju te ne završavaju točkom (Jozić 2013.: 78).

Nadalje, „pri sklonidbi pokrata te izvođenju pridjeva, imenica i glagola od njih padežni se nastavak ili sufiks dodaje osnovnom liku pokrate. U pisanju se između pokrate i padežnog nastavka ili sufiksa umeće spojnica (*HAZU-a, HAZU-u...*)“ (Jozić 2013.: 79). Osim toga, „kod pokrata ženskog roda u kosim padežima i izvedenicama završno se *-A* piše, ali se ne čita“ (Jozić 2013.: 80). Tako se piše *INA-e, INA-i, INA-om...* Pravopis navodi da se pokrate mogu leksikalizirati, ali da se tada oblični i tvorbeni nastavci ne odvajaju spojnicom. Tako nastaje *Ina, Ine, Inin* (Jozić 2013.: 80).

U *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. godine propisano je da se u „kraticama od prvih slogova piše samo prvo slovo veliko, a ostala mala“ (Babić – Moguš 2010.: 75). Tako se piše *Nama (Narodni magazin), Vama (Varaždinski magazin), Roma (Robni magazin)* i tako dalje (Babić – Moguš 2010.: 75). Tako se mogu pisati „kratice postale od početnog slova svakog člana izraza koji se krati, a pišu se zajedno bez točke i sva su slova velika“ (Babić – Moguš 2010.: 74) i to se odnosi na „kratice koje se izgovaraju kao pune riječi, osobito ako završavaju

na *-a*: *Zavnoh, Cefta, Efta, Hina, Ina...* pa se mogu i sklanjati kao naše riječi: *Zavnoha, Cefte, Efte, Hine, Ine...*“ (Babić – Moguš 2010.: 75). Prema tomu, „Tako se sklanjaju i kad se pišu velikim slovima: *INA, INE, INOM.*“ (Babić – Moguš 2010.: 76). Pravopis izričito navodi da bi takvu kraticu bilo pogrješno sklanjati i pisati u obliku *INA-e, INA-in* i slično (Babić – Moguš 2010.: 76).

Prema navedenom može se zaključiti da *Hrvatski pravopis* iz 2010. propisuje da je pri sklanjanju pokrate ispravan oblik u kojemu se nastavak ne odvaja spojnicom, dok Institutov pravopis sklonidbu kratica bez spojnice predstavlja kao jedno od dva moguća rješenja. Drugo rješenje koje propisuje, odnosno pravilo da se „kod pokrata ženskog roda u kosim padežima i izvedenicama završno *-A* piše, ali ne čita“ (Jozić 2013.: 80), u potpunosti je suprotnosti s pravilom iz *Hrvatskog pravopisa* iz 2010. koje takav način pisanja predstavlja kao pogrješku.

U studentskim radovima češće je zastupljen oblik u kojemu kratica ostaje u izvornom obliku, a dodaju joj se nastavci za padeže. Na uzorku nekoliko studentskih časopisa pokazalo se slijeđenje Institutova pravopisa u pisanju pokrata.

(21) *Trenutno dovršavam rukopis knjige s kolegicom s Odsjeka za sociologiju o aspektima najnovijih teorijskih rasprava o urbanim studijima, a planiram i neke druge aktivnosti, sudjelovanja na priopćenjima i radu ISA-e...*

(https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/humanist.no01.pdf: 2014.: 38)

(22) (...) *na kraju, tu je Felix Leiter, bivši pripadnik CIA-e, koji je Bondov najbolji prijatelj.*

(<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/Punkt-10-a.pdf>: 2014.: 28)

(23) *Varaždinski Hackathon na FOI-ju mogao bi postati česta pojava, što je odlična prilika za timove koji žele naučiti nešto novo ili pokazati svoje znanje – i uz to osvojiti i nagrade.*

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%205.pdf>: 2015.: 2)

4.4. Pogriješke u studentskim časopisima neuvjetovane promjenama pravopisnih pravila

Kako je u radu već navedeno, novinari i publicisti moraju upotrebljavati jezik usklađen sa zahtjevima standardnojezičnih norma (Hudeček – Mihaljević 2009.: 10). Do sada su se u radu navodili primjeri pravopisne uporabe u studentskim časopisima koji se tiču promijenjenih pravopisnih pravila u dvama uspoređivanim pravopisima – *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. i Institutovu pravopisu. U ovom poglavlju bit će opisani primjeri odmaka od pravopisne norme koji se smatraju pogriješkama, odnosno takvima ih određuju oba uspoređena pravopisna priručnika. Takve pogriješke u novinarskom stilu nisu rijetka pojava te se mogu susresti u novinama, na radiju, internetu i televiziji, a nerijetko su dijelom i studentskih časopisa.

4.4.1. Ije/je/e

Oba pravopisa propisuju da se glagolski prilog *sljedeći* piše s *ije* jer je njegov izgovor sloga dug, a pridjev *sljedeći* piše s *je* i izgovor je njegovog sloga kratak (Babić – Moguš 2010.: 375, Jozić 2013.: 18). Osim toga, napomenuto je da se *sljedeći* ne može sklanjati i znači *pratiti koga ili što*, dok se *sljedeći* može sklanjati i predstavlja onoga *koji je idući na redu* (Jozic 2013.: 138). Odstupanja se od navedenog pravila često mogu uočiti u novinarsko-publicističkom stilu pa tako ni studentski časopisi nisu iznimka. Na sljedećim primjerima, dakle, možemo vidjeti kako studenti u svojim radovima umjesto *je* bilježe *ije* i tako osim što čine pravopisnu pogriješku, mijenjaju i značenje same riječi te tako sama rečenica ili gubi ili mijenja smisao.

(24) *Da bismo ti olakšali promišljanje o posvećenom životu kao tvome mogućem životnom izboru, sastavili smo sljedeći upitnik. Pokušaj iskreno promisliti o pitanjima koja slijede i u svojoj nutrini nazrijeti odgovor.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 33)

(25) *Slijedeće što mi je ostalo u sjećanju je učenje nove terminologije.*

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2015.: 13)

U primjeru 24 pogrešnom uporabom jata rečenica gubi smisao. Radi se o tome da u riječi *slijedeće* na mjestu *ije* treba stajati *je*, odnosno na mjestu glagolskog priloga *slijedeće* u značenju *pratiti koga ili što* treba stajati pridjev *sljedeće* u značenju *koji slijedi, koji je idući na redu*. Dakle, u primjeru 24 *sastavili smo slijedeći upitnik* upućuje se da je upitnik sastavljen po uzoru na neki drugi čije su karakteristike slijedili. Ipak, kontekst nam ukazuje da se ovdje htio najaviti upitnik i da je umjesto *slijedećeg* trebao stajati *sljedeći*, odnosno ukazuje nam na pogrešno upotrijebljeni dugi jat koji je uzrokovao promjenu značenja rečenice.

U primjeru 25 jat je također pogrešno upotrijebljen, pa tako umjesto pridjeva *sljedeće* u rečenici je glagolski prilog *slijedeće* pa rečenica gubi smisao.

4.4.2. Pisanje velikog i malog slova

U studentskim su časopisima uočene i pogreške u pisanju velikog i malog slova. Oba pravopisa normiraju da se imena naroda i njihovih pripadnika pišu velikim slovom (Babić – Moguš 2010.: 40, Jozić 2013.: 27). Primjer 26 prikazuje odmak od norme, odnosno etnik *Poljak* umjesto velikim početnim slovom, zabilježen je malim (*poljak*).

(26). *Znam da u Hrvatskoj ima dosta poljaka.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 12)

Oba pravopisa propisuju da se opće imenice pišu malim početnim slovom. Institutov pravopis ističe da se nazivi dana u tjednu, mjeseci i godišnjih doba pišu malim početnim slovom (Jozic 2013.: 38). *Hrvatski pravopis* iz 2010. ne ističe pravilo o pisanju dana u tjednu, mjeseci i godišnjih doba, ali jasno propisuje da se malim početnim slovom pišu sve opće imenice (Babić – Moguš 2010.: 44). U *Pravopisnom rječniku*¹⁹ *Hrvatskoga pravopisa* iz 2010. mogu se pronaći dani u tjednu, mjeseci i nazivi godišnjih doba koji su zapisani kao opće imenice, odnosno malim slovom.

Nasuprot pravilu, u studentskim časopisima našao se primjer (27) u kojemu je mjesec *listopad* zapisan velikim početnim slovom.

(27) 17. Listopada 2014. godine (...)

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%205.pdf>: 2015.: 10)

¹⁹ Pravopisni rječnik nalazi se u: Babić – Moguš, 2010.: 129 – 453.

Također, uspoređeni pravopisi propisuju da se velikim slovom piše prva riječ u rečenici i navodu (Babić – Moguš 2010.: 39, Jozić 2013.: 21). U studentskim časopisima vrlo je česta pogreška da nakon trotočke koju autor stavlja kako bi označio isprekidani govor ili dulje stanke, dolazi malo početno slovo. Jedna od takvih pogrešaka može se vidjeti na primjeru 28 u kojemu je nakon trotočke riječ *čije* zapisana malim početnim slovom.

(28) *Čekaj malo, ovo zvuči poznato... Mjere uzrasta punine...čije?*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz%202013-01.pdf>: 2013.: 7)

4.4.3. Pisanje riječi iz stranih jezika

Iako uspoređivani hrvatski pravopisi različito propisuju sklonidbu riječi iz stranih jezika, na pojedinim primjerima u studentskim časopisima dalo se primijetiti da studenti sklanjaju strane riječi na način koji je u odmaku od norme koju propisuju i jedan i drugi pravopis. *Hrvatski pravopis* iz 2010. navodi kako „sklonidba stranih imenica ide u morfologiju, a u pravopis samo kako se povezuju osnove i naši nastavci i dometci“ (Babić – Moguš 2010.: 48). „Strana imena sklanjaju se uglavnom po pravilima naše sklonidbe kao i opće imenice.“ (Babić – Moguš 2010.: 50). Institutov pravopis navodi kako se „oblici i posvojni pridjevi od općih riječi i imena pišu u skladu s izgovorom u hrvatskome“ (Jozić 2013.: 73).

U analiziranom korpusu studentskih časopisa pronašla sam samo jedan primjer sklonidbe stranoga imena:

(29) *Uspokros vidljivom trudu uložene u film, brojnim detaljima i posvetama te solidnom uspjehu u kinima, dojmovi o Skyfall - u su ne samo podijeljeni nego i mlaki.*

(<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/Punkt-10-a.pdf>: 2013.: 29).

U primjeru 29 u hrvatskom se tekstu nalazi strana riječ *skyfall*. Autor je riječ ispisao kosim slovima odnosno kurzivom što je u skladu s pravopisom koji navodi kako strane riječi treba pisati kosim slovima da se naglasi njihovo strano podrijetlo (Jozić 2013.: 67). U primjeru je dodan ispravan sklonidbeni nastavak, ali je zabilježen na neispravan način. Autor stranu riječ sklanja tako da sklonidbeni nastavak na stranu riječ dodaje spojnicom, i to tako da između strane riječi i spojnice te između spojnice i sklonidbenog nastavka stoji bjelina. Time

se stvara i odmak od pravila da je spojnica „pravopisni znak koji se piše bez bjelina slijeva i zdesna“ (Jozić 2013.: 104). Takav način sklonidbe u odmaku je od norme i *Hrvatskog pravopisa* iz 2010. godine (Babić – Moguš 2010.: 48) i Institutova pravopisa (Jozić 2013.: 73).

4.4.4. Pravopisni znakovi

U studentskim časopisima veliki broj odmaka od norme zabilježen je u upotrebi rečeničnih znakova, odnosno pravopisnih znakova koji služe za rastavljanje teksta na rečenice i njezine dijelove.

Što se tiče pravopisnih znakova u dvama uspoređivanim pravopisnim priručnicima razlika je uočljiva u nazivlju i razdiobi. *Hrvatski pravopis* iz 2010. godine znakove koji služe za rastavljanje teksta na rečenice i njezine dijelove nazivaju *rečenični znakovi* ili *razgodci*. „Naziv *razgodak*, mn. *razgodci*, zbirno *razgođe* nastao je od *razgoditi* ili *razdijeliti*“ (Babić – Moguš 2010.: 78). Osim toga, prema istome pravopisu, „osim razgodaka u pisanju postoje i drugi znakovi koji se nazivaju pravopisnim znakovima ili nekim posebnim znakovima“ (Babić – Moguš 2010.: 107), a „oni služe da se označi kako napisano treba čitati ili imaju druge službe u pisanome tekstu“ (Babić – Moguš 2010.: 107).

Institutov pravopis sve znakove naziva *pravopisnim znakovima* i svrstava ih u jednu, zajedničku skupinu (Jozić 2013.: 83).

Oba pravopisa propisuju da se na kraju izjavne rečenice piše točka, a na kraju usklične rečenice uskličnik (Babić – Moguš 2010.: 79, Jozić 2013.: 86). Za odmak od navedenog pravila u studentskim časopisima pronašla sam dva različita primjera.

(30) *Gotovo da znam cijelu mapu grada i mogla bih ga proći zatvorenih očiju!*
(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 12) pogrješno

(31) *Putujte, pišite, pokrenite se, družite se i uživajte*
(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2015.: 16)

U primjeru 30 upotrijebljen je uskličnik, tj. stavljen je na kraj izjavne rečenice, dok je u primjeru 31 izostavljen pravopisni znak, odnosno uskličnik na kraju rečenice.

Institutov pravopis navodi kako iza rednih brojeva napisanih arapskim i rimskim brojkama dolazi točka (Jozić 2013.: 86). *Hrvatski pravopis* iz 2010. tom pravilu još dodaje da su rimske brojke u većini slučajeva namijenjene za pisanje rednih brojeva. Jedan je od primjera u kojima se piše redni rimski broj pisanje oznaka za pape i vladare poput *Henrik IV.*, *Ivan Pavao II.*, *Katarina II.* i tako dalje (Babić – Moguš 2010.: 110).

(32) *Na sredini knjižnice u staklenom spremištu nalazi se tzv. King's Library odnosno zbirka knjiga kralja Georgea III te je ta zbirka ujedno jedino od sve građe koja se može vidjeti u knjižnici.*

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%205.pdf>: 2015.: 20)

Na primjeru 32 može se vidjeti kako je u navođenju vladara *Georgea III.* izostavljena točka nakon rimskog broja pa tako nakon imena vladara umjesto rednoga zabilježen je glavni broj.

Odmaci su od pravopisne norme u studentskim časopisima zabilježeni i u pisanju arapskih brojki. Oba pravopisa normiraju da se iza arapskih rednih brojki bilježi točka. U suprotnom, to više nije redni, nego glavni broj (Babić – Moguš 2010.:110, Jozić 2013.: 86).

(33) *Sve je počelo i ne baš tako davne 2008 godine.*

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2015.: 12)

U primjeru 33 nakon napisane godine izostaje točka pa se tako umjesto rednog u rečenici pojavljuje *2008*, tj. glavni broj.

Također, na primjerima se može vidjeti kako dolazi do pogriješno upotrijebljenog znaka trotočke²⁰.

(34) *Tako, primjerice, pravo (prawo) na poljskom jeziku znači desno, milost znači ljubav, itd...*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.)

²⁰ Ovdje valja napomenuti da u dvama uspoređivanim pravopisima postoji razlika u nazivlju spomenutog pravopisnog znaka. Tako u *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. stoji naziv *trotočje* (Babić – Moguš 2010.: 96), a u Institutovu pravopisu *trotočka* (Jozić 2013.: 101).

Hrvatski pravopis Instituta za jezik i jezikoslovlje navodi kako se trotočka piše:

- a) pri izostavljanju dijela rečenice ili teksta
- b) pri nedovršenom nabranjanju
- c) u dijalogu za označivanje čijeg govora
- d) u isprekidanom govoru ili dužoj stanci u govoru (Jozić, 2013.: 102)

Hrvatski pravopis iz 2010. godine osim pravila koja propisuje Institutov pravopis, propisuje i da se trotočka „stavlja na kraju prekinutog teksta koji se nastavlja“ (Babić – Moguš 2010.: 96) te „kad pisac ne želi odsječno početi ili završiti misao, a osobito kad želi da se čitatelj na kraju zamisli“ (Babić – Moguš 2010.: 97).

Na primjeru 34 možemo vidjeti odmak od pravila da se trotočka piše pri nedovršenom nabranjanju. U rečenici uistinu ima nabranjanja, ali to nabranjanje završava se kraticom *itd.* koja predstavlja *i tako dalje* i na taj način daje do znanja čitatelju da se niz može nastaviti. U ovoj rečenici upotrijebljene su i kratica *itd.* i trotočka. Autor se trebao odlučiti ili za jedno ili za drugo, odnosno ili za trotočku ili za kraticu *itd.* jer je na ovaj način stvorena zalihost, odnosno svojevrsni pleonazam. Osim toga, protumačimo li da se na kraju rečenice nalaze kratica *itd.* i trotočka, onda pronalazimo i pogrješku u pisanju kratice, a to je da iza *itd* nedostaje točka.

Gotovo najveći broj pogrješaka u studentskim radovima odnosi se na uporabu zareza, odnosno razgotka²¹ kojim se razgraničuju rečenični dijelovi radi lakšeg čitanja i razumijevanja napisanoga u okviru jedne rečenice (Babić – Moguš 2010.: 84).

Zarez se piše u nizanju, pri uvođenju neovisnih rečeničnih dijelova, pri naknadnome dodavanju i umetanju, pri isticanju, pri isticanju suprotnosti, ispred veznika *pa* i *te* ako u rečenici u kojoj se nalaze ti veznici izriču odnos uzrok – posljedica, u inverziju, u upravnome govoru i u decimalnim brojevima (Jozić 2013.: 91).

(35) *U početku mi se lokacija samostana učinila problematičnom jer je poprilično osamljen ali kroz idućih nekoliko dana mi je postalo jasno kako mi je sve potrebno na dohvata ruke.*

(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2014.)

²¹ Naziv razgodak nije dio pravopisnog nazivlja *Hrvatskog pravopisa* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

(36) *I dalje imam želju za istraživanjem i proučavanjem određenih teoloških tema, pa zato čitam i proučavam različitu literaturu a, ako bude moguće, nastaviti ću sa studiranjem i usavršavanjem.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 7)

Na primjeru 35 vidi se kako izostaje zarez ispred izricanja suprotnosti. Svi suprotni dijelovi odjeljuju se zarezom. To su u prvom redu riječi i rečenice sa suprotnim veznicima (*a, ali, nego, već, no*) (Babić – Moguš 2010.: 93, Jozić 2013.: 95).

U primjeru 36 zarez se umjesto ispred suprotnog veznika *a* našao iza veznika. Osim toga, uočljiv je još jedan odmak od pravila pisanja zareza. Naime, oba pravopisa normiraju da se zarez ne piše između rečenica i rečeničnih dijelova povezanih sastavnim i rastavnim veznicima: *i, pa, te, ni, niti, ili* (Babić – Moguš 2010.: 87, Jozić 2013.: 97). Dakle, odmak od norme vidljiv je u pisanju zareza ispred sastavnog veznika *pa*.

(37) *Koji je uzrok svakodnevnim buljenjima uprazno, ili govoru uzid?*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.: 14)

Prema pravopisnom pravilu sastavne se i rastavne rečenice u pravilu pišu bez zareza (osim u slučajevima kada ima više sastavnih veznika ili je posrijedi naglašavanje određenog dijela rečenice) (Babić – Moguš 2010.: 87, Jozić 2013.: 97). Primjer 37 prikazuje odmak od norme jer je zarez upotrijebljen ispred rastavnog veznika *ili*.

Jedno u nizu pravila o zrezu propisuje da kada se u nizanju dijelovi pišu jedan ispod drugoga, tada se iza njih ne piše zarez (Babić – Moguš 2010.: 85, Jozić 2013.:98). Primjer 38 prikazuje odmak od navedenog pravila, odnosno dijelovi nizani jedan ispod drugoga odvojeni su zarezima.

(38) (...) *posvetiti se neobičnom poslanju, kojim će Onaj koji jest, po nama*

- donijeti tračak nade,

- probuditi glas savjesti,

- otvoriti oči pred patnjom,

- nadjačati pomutnju radošću, (...)

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 4)

U Institutovu pravopisu među nabrojenim pravopisnim znakovima našla se i bjelina koja je definirana kao prazno mjesto u tekstu koje se nalazi između riječi, iza točke, zareza, dvotočke, trotočke, točke sa zarezom, upitnika i uskličnika, između sastavnica nadnevaka, između kratica i dijelova kratica, između inicijala, ispred i iza crtice, ispred i iza kose crte koja razdvaja cjeline veće od riječi, između mjesta stotice i tisućice, ispred i iza matematičkih znakova, ispred i iza znaka za omjer, između broja i znaka za mjernu jedinicu, za postotak i promil, između broja i oznake novčane jedinice te između oznake za članak i broja (Jozić 2013.: 83 – 84).

(39) *Prvi dan konferencije održavala su se plenarna izlaganja prof.dr.sc.(....)*
<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2014.: 15)

Za primjer 39 relevantno je pravilo da se bjelina nalazi između kratica i dijelova kratica (Jozić 2013.: 83). U *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. bjelina nije navedena kao pravopisni znak, ali se u poglavlju koje obrađuje kratice poštuje navedeno pravilo. U studentskom časopisu dolazi do odmaka od pravila i između kratica *prof. dr. sc.* izostaje bjelina.

Bjelina se ostavlja i između broja i znaka za mjernu jedinicu. Na primjeru 40 može se vidjeti odmak od norme, odnosno kako studenti u svojim radovima ne odvajaju broj od mjerne jedinice za sat (*h*).

(40) *Tu noć smo pošli odmah na spavanje i drugo jutro ustali u 7h kako bi stigli na doručak u 8h, a program je počinjao u 9h.*
(<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2014.: 2)

Oba pravopisa daju pravilo da se riječ rastavlja na kraju retka kad se ne može cijela ispisati u retku u kome je započeta. Tada se drugi dio riječi prenosi u novi redak, a uz posljednje slovo na kraju retka, gdje je riječ rastavljena, stavlja se spojnica (-) (Babić – Mogoš 2010.: 70, Jozić 2013.: 105). Dvosložne i višesložne riječi nije pravilno rastavljati tako da s jedne strane ostane jedno slovo koje ne čini slog ili slog sa suglasničkim skupom kojim u hrvatskom jeziku ne može početi riječ (Jozić 2013.: 105). Ispravno rastavljena riječ na slogove bila bi *su-mnja-ti*, odnosno *mo-gu-ćno-sti*.

U korpusu studentskih časopisa pronašla sam dva primjera pogrešnoga rastavljanja riječi na kraju retka:

(41) *Najgore je sum-
njati u svoje ideale, tj. u svoju ulogu.*

(<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.: 14)

(42) *Želim svim ljudima kojima sam u moguć-
nosti pomoći bilo kako.*

(https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2015.: 5)

U primjerima 41 i 42 višesložne riječi *sumnjati* i *mogućnosti* nisu rastavljene prema pravilu koje daju pravopisi, nego su rastavljeni tako da je s jedne strane ostalo jedno slovo (*m*, odnosno *ć*) koje ne čini slog.

5. ZAKLJUČAK

Ovaj rad dao je kratak uvid u sličnosti i razlike dvaju suvremenih hrvatskih pravopisa: *Hrvatskoga pravopisa* Stjepana Babića i Milana Moguša iz 2010. godine i Institutova pravopisa iz 2013. godine. Nakon što 2013. godine izlazi i dobiva preporuku od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Institutov pravopis donosi bitne promjene pojedinih pravopisnih pravila. Ono što je vidljivo u novom pravopisu jest to da u većini slučajeva pravopis propisuje dvostruka pravopisna rješenja. U velikom broju primjera nakon iznesenog pravila stoje napomena, savjet ili objašnjenje u kojima je pojašnjeno da je *zbog potvrđenosti u uporabi, zbog tradicijskih razloga* ili *zbog čestoće uporabe* dopušten i odmak od preporučenog. Iako daje slobodu izbora i mogućnost odluke, takav pravopis istovremeno stvara svojevrsnu pravopisnu nesigurnost. Također, naglo nametanje novog pravopisa u škole stvorilo je i zahtjev za naglim promjenama već usvojenih pravila kod učenika što je najčešće rezultiralo nedosljednošću u radovima i miješanjem pravila iz oba pravopisa, a to su u ovom radu potvrdili i brojni primjeri iz studentskih časopisa.

Analizirani su časopisi potvrdili da u većini slučajeva nedostaje lektor koji bi se pobrinuo za pravopisnu ispravnost tekstova, ali i dosljednost pri slijedeđu pravopisnih pravila. Niti jedan analizirani časopis koji se našao u korpusu nije dosljedno ujednačen prema pravilima niti jednoga od dvaju uspoređenih pravopisa, nego donosi različita rješenja. Iako, primjerice, Institutov pravopis daje mogućnost izbora za pojedina pravopisna pitanja, to ne znači da treba nesustavno u tekstu pisati obje inačice, nego se odlučiti za jednu i dosljedno pisati. Ipak, u praksi je vidljivo da dolazi do bilježenja različitih inačica pa tako u dvama tekstovima istog časopisa možemo pronaći pisanje i *ne ću* i *neću*. Prema Institutovu pravopisu oboje je ispravno, ali je nedosljedno i čitatelju zbunjujuće. Dva uspoređivana pravopisa propisuju različita pravila i o pisanju riječi iz stranih jezika, sklonidbi stranih imena, pisanju *ije/je/e*, ispadanju glasova te sklonidbi pokrata što se također odrazilo u različitim rješenjima u studentskim radovima.

Odsutnost lektora vidljiva je i na pravopisnim pogrješkama koje su neuvjetovane promjenom pravopisne norme. Takve pogrješke zabilježene su na najjednostavnijim primjerima. Primjeri su to neizmijenjenih pravopisnih pravila u *Hrvatskom pravopisu* iz 2010. i pravila u Institutovu pravopisu. Neka od tih pravila tiču se pisanja glavnih i rednih brojeva, bilježenja interpunkcijskih znakova (točka, zarez, trotočka...), rastavljanja riječi na kraju retka te pisanja etnika velikim početnim slovom. Samim time pokazano je da za pogrješke u studentskim časopisima nije uvijek *odgovorna* promjena pravopisnih pravila nego i općenito

upoznatost studenata s pravopisom hrvatskoga jezika. Dakle, iz istraženog i navedenog može se zaključiti da je u studentskim časopisima, ako žele biti pravopisno ispravni i pravopisno dosljedni, nužno uključiti lektora koji će se pobrinuti za studentske uratke.

Studentski časopisi koji su bili građom ovoga rada potvrdili su stvarnu sliku upoznatosti studenata s pravopisnom normom. Činjenica je da bez obzira na promjene u pravopisu još uvijek postoji niz pogrješaka na ustaljenim pravopisnim pravilima zbog čega smatram da bi na sveučilištima, na smjerovima koji nisu kroatistički, bilo poželjno uvesti kolegije na kojima bi studenti usvojili suvremenu pravopisnu normu.

6. LITERATURA

Babić, Stjepan; Mogoš, Milan, *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.

Badurina, Lada; Kovačević, Marina, *Publicistički stil - problematizacija pojma*, zbornik radova Riječki filološki dani 3, Filozofski fakultet u Rijeci, 2000., str. 19 – 28

Barić, Eugenija i dr., *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb, 1999.

Bašić, Nataša, *U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: politika ili struka?*, god. 61., br. 1 – 2., 1. – 80., Zagreb, travanj 2014., str. 67 – 74

Bašić, Nataša, *U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: krpež kuću drži*, *Jezik*, god. 65., br. 4, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, rujan 2015., str. 146 – 153

Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naknada, Zagreb, 2005.

Ham, Sanda, *Riječ glavne urednice*, u: *Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, god. 61., br. 1 – 2., 1. – 80., Zagreb, travanj 2014., str. 1 – 2

Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, *Jezik medija*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2009.

Jozić, Željko (gl. urednik), *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013.

Katičić, Radoslav, *Bivše Vijeće na normu hrvatskoga standardnog jezika*, u: *Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, god. 59., br. 5., Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 2012., str. 161 – 200

Silić, Josip, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2007.

Silić, Josip; Pranjković, Ivo, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

Internetski izvori:

http://www.azoo.hr/images/razno/Preporuka_pravopis.pdf: 2013.: lipanj, 2016.

<http://www.hkv.hr/hrvatski-tjednik/17486-jezikoslovci-rekli-ne-hrvatskom-pravopisu-instituta-za-hrvatski-jezik-i-jezikoslovlje.html>: travanj, 2014.

http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/02/tiskane-serijske publikacije_final_zadnja.pdf: lipanj, 2016.

http://www.unizd.hr/portals/4/nastavni_mat/1_godina/metodologija/PUBLIKACIJE.pdf: srpanj, 2016.

www.pravopis.hr: kolovoz, 2016.

www.skolskiportal.hr/clanak/3830-pravopisna-diktatura: ožujak, 2016.

7. GRADA

<http://www.24sata.hr/news/na-madagaskaru-i-u-australiji-pronasli-su-dijelove-mh370-478185>: lipanj, 2016.

<http://www.24sata.hr/news/pokrao-je-turiste-na-odmoristu-ostali-bez-novaca-i-mobitela-478179>: lipanj, 2016.

<http://www.24sata.hr/show/sokanto-kapetanica-janeway-kao-mala-spavala-iza-resetaka-478289>: lipanj, 2016.

<http://www.24sata.hr/sport/mamic-imamo-dojavu-da-ce-na-rujevici-navijaci-raditi-nerede-476661>: svibanj, 2016.

<http://www.24sata.hr/sport/spremni-za-euro-francuska-nikad-nije-izgubila-od-rumunja-478209>: lipanj, 2016.

<http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/425899/Izmislili-kandidata-i-osvojili-2-mjesto.html>: travanj, 2016.

<http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/425899/Izmislili-kandidata-i-osvojili-2-mjesto.html>: travanj, 2016.

<http://www.vecernji.hr/premium/tihomir-oreskovic-nisam-lutka-na-koncu-i-u-moje-ime-nitko-nije-mogao-donositi-odluke-pa-nije-ni-karamarko-1093100>: lipanj, 2016.

Studentski časopisi

<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2016.pdf>: 2016.

<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz-2015.pdf>: 2015.

https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz_2014-01_05cb.pdf: 2014.

<https://www.kbf.unist.hr/images/dok/Odraz/Odraz%202013-01.pdf>: 2013.

https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/humanist.no01.pdf: 2013.

<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/punkt-prosinac-2014.pdf>: prosinac, 2014.

<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/Punkt-10-a.pdf>: 2015.

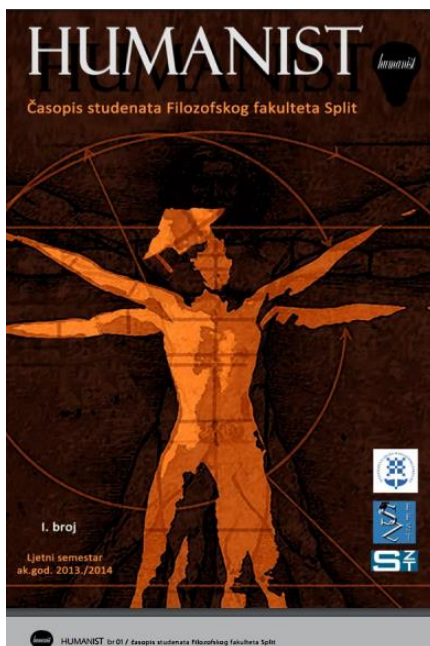
<http://www.unidu.hr/datoteke/174izb/PDF.pdf>: travanj, 2014.

<http://sz.sfsb.hr/4end.pdf>: svibanj, 2014.

<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%205.pdf>: 2015.

<http://oziz.ffos.hr/libros/docs/casopis/LIBROS%204.pdf>: 2014.

8. PRILOZI

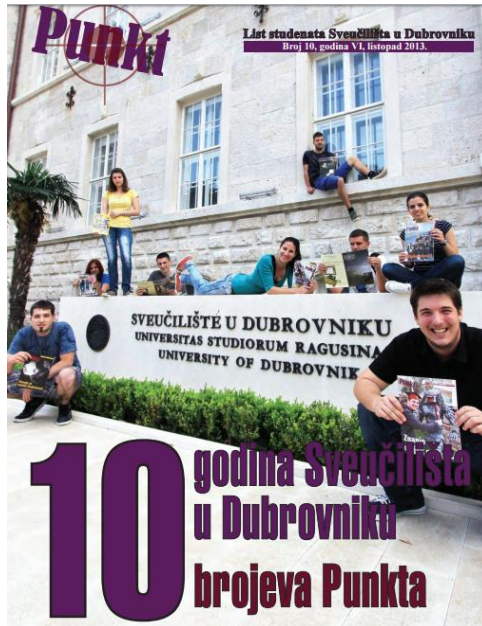
Slika 1.

Naslovnica časopisa *Humanist*, časopis studenata Filozofskog fakulteta Split, 2014./2015., br. 1

Slika 2.

Naslovnica časopisa *Ingenious*, magazin studenata Strojarskog fakulteta, Slavonski Brod, 2014., br. 4

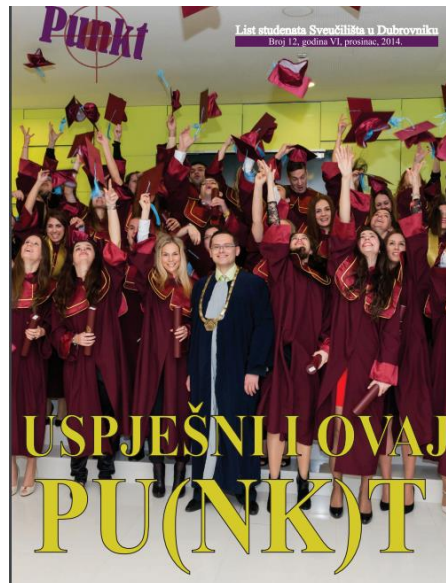
Slika 3.

Naslovnica časopisa *Punkt*, list studenata Sveučilišta u Dubrovniku, 2013., br. 10

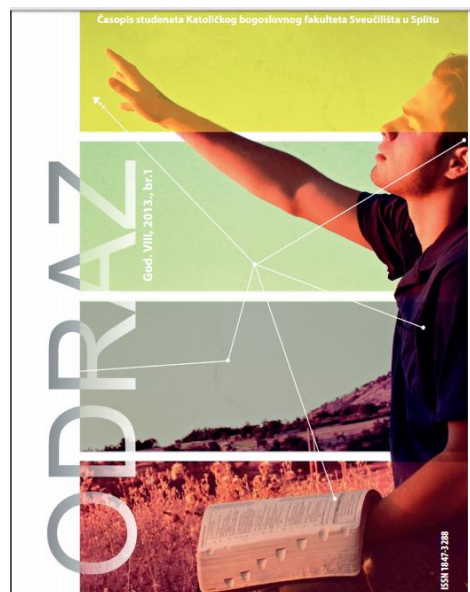
Slika 4.

Naslovnica časopisa *Punkt*, list studenata Sveučilišta u Dubrovniku, 2014., br. 11

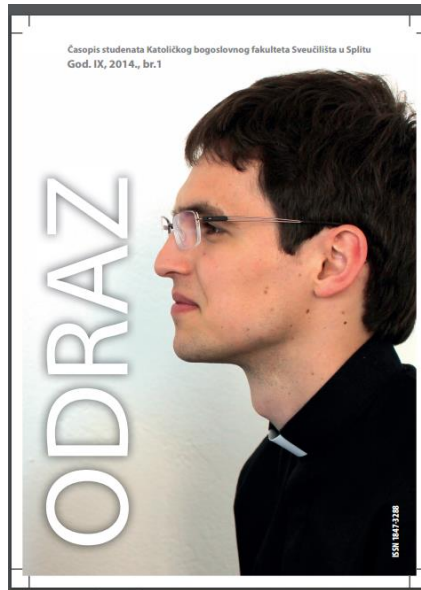
Slika 5.

Naslovnica časopisa *Punkt*, list studenata Sveučilišta u Dubrovniku, 2014., br. 12

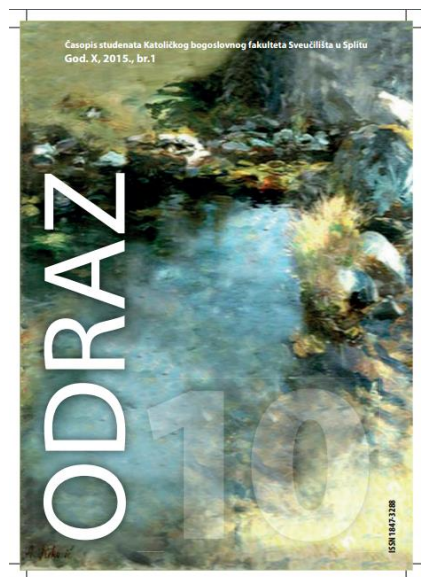
Slika 6.

Naslovnica časopisa *Odraz*, časopis studenata katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, 2013., br. 1

Slika 7.

Naslovnica časopisa *Odraz*, časopis studenata katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, 2014., br. 1

Slika 8.

Naslovnica časopisa *Odraz*, časopis studenata katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, 2015., br. 1